

Internationaal Recht

50 Jaar Verdrag van Wenen inzake Diplomatiek

Verkeer:

actuele ontwikkelingen, met inbegrip van EU diplomatieke betrekkingen

Jan WOUTERS
gewoon hoogleraar Instituut voor Internationaal Recht,
directeur Centre for Global Governance Studies K.U.Leuven

Sanderijn DUQUET
wetenschappelijk medewerker Instituut voor Internationaal Recht
Centre for Global Governance Studies K.U.Leuven

Katrien MEUWISSEN
assistentie Instituut voor Internationaal Recht
Centre for Global Governance Studies K.U.Leuven

I. Inleiding

1. Op 18 april 2011 bestaat het Verdrag van Wenen inzake Diplomatiek Verkeer (hierna: 'VWDV' of 'Verdrag')¹ vijftig jaar. Het Verdrag codificeerde in grote mate de gewoonterechtelijke regels inzake de bilaterale diplomatieke relaties tussen Staten² en vormt de hoeksteen van het internationaal diplomatiek recht. Inmiddels is het Verdrag, waarbij 187 Staten partij zijn, zelf in belangrijke mate gewoonterecht geworden³; zijn toepassing is zonder meer globaal.⁴ Dit 50-jarige jubileum is het uitgelezen moment om kritische beschouwingen te wijden aan de betekenis en werking van het Verdrag. Deze bijdrage bespreekt, zonder enig streven naar volledigheid, een aantal actuele vraagstukken. Nadat we enkele basisbeginselen van het diplomatiek recht en de diplomatieke functies de revue hebben laten passeren (II), gaan we achtereenvolgens in op de toepassing van voorrechten, onschendbaarheid en immuniteiten in recente rechtspraak (III), moderne communicatietechnieken en het VWDV (IV), de soms moeilijke relatie tussen het VWDV en de mensenrechten (V) en de toepassing van het Verdrag van Wenen door de Europese Unie (EU) als diplomatieke actor en de mogelijke complicaties die dit met zich meebrengt voor de diplomatieke praktijk (VI).

---

¹ Verdrag van Wenen inzake Diplomatiek Verkeer, opgemaakt te Wenen op 18 april 1961, instemmingswet 30 maart 1968 (*B.S.* 6 juni 1968), bekrachtiging 2 mei 1968, internationale inwerkingtreding 24 april 1964, inwerkingtreding België 1 juni 1968, *UNTS*, vol. 500, p. 95, nr. 310, tevens opgenomen in J. WOUTERS, *Bronnen van internationaal recht*, Schoten, Antwerpen, Intersentia, 2004, 488 [Hierna verkort: 'BRONNEN']. Naast het Verdrag werden ook twee Facultatieve Protocollen opgesteld: het Facultatief Protocol Betreffende de Verkrijging van Nationaliteit, opgemaakt te Wenen op 18 april 1961, instemmingswet 30 maart 1968 (*B.S.* 6 juni 1968), bekrachtiging 2 mei 1968, internationale inwerkingtreding 24 april 1964, inwerkingtreding België 1 juni 1968, *UNTS*, vol. 500, p. 223, 51 partijen; het Facultatief Protocol Betreffende de Verplichte Regeling van Geschillen, opgemaakt te Wenen op 18 april 1961, instemmingswet 30 maart 1968 (*B.S.* 6 juni 1968), bekrachtiging 2 mei 1968, internationale inwerkingtreding 24 april 1964, inwerkingtreding België 1 juni 1968, *UNTS*, vol. 500, p. 241, 66 partijen, zie ook: BRONNEN, p. 494.

² M. BOSSUYT en J. WOUTERS, *Grondlijnen van internationaal recht*, Antwerpen-Oxford, Intersentia, 2005, 405; G.R. BERRIDGE, *Diplomacy: Theory and Practice*, Palgrave Macmillan, 2010 (4e ed.), 109-110; E. DENZA, *Diplomatic Law: A Commentary on the Vienna Convention on Diplomatic Relations*, Oxford University Press, 2008, 3-12; R. LANGHORNE, 'The Regulation of Diplomatic Practice', in C. JÖNSSON en R. LANGHORNE (eds.), *Diplomacy*, Sage Library of International Relations, 2006 (2e ed.), 316-333; J. VERHOEVEN, *Droit international public*, Brussel, Larcier, 2000, 106.

³ IGH, *Case concerning United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran* (V.S./Iran), arrest van 24 mei 1980, *I.C.J. Rep.* 1980, 3, § 62 *in fine*; bevestigd door: IGH, *Case concerning the Arrest Warrant of 11 April 2000* (Democratische Republiek Congo/ België), 14 februari 2002, 2002 *I.C.J. Rep.* 1, § 52.

⁴ E. DENZA, *o.c.*, 1; H.P. HESTERMAYER, 'Vienna Convention on Diplomatic Relations (1961)', *Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, 1, beschikbaar op: www.mpepil.com (consultatie januari 2011).

II. Basisbeginselen

§1. Soevereiniteit, territorialiteit, immuniteiten en mensenrechten

2. Of men het graag heeft of niet, de statelijke soevereiniteit blijft een basisbeginsel in het internationaal recht.⁵ Binnen zijn territorium vormt de uitoefening van rechterlijke, wetgevende en bestuurlijke/uitvoerende rechtsmacht door de Staat in kwestie een wezenlijk corollarium van deze soevereiniteit.⁶ Het betreft een exclusieve bevoegdheid, die moet gerespecteerd worden door andere Staten.⁷ De jurisdictie strekt zich uit over het gehele grondgebied en eenieder die zich daar bevindt, met inbegrip van niet-staatsonderdanen.⁸ Haar uitoefening wordt begrensd door het internationaal recht.⁹ In een diplomatieke context spelen deze beginselen een bijzondere rol. Het aanknopen van diplomatieke betrekkingen en de vestiging van diplomatieke zendingen geschiedt met wederzijdse soevereine instemming (art. 2 VWDV) en het gehele Verdrag is gebaseerd op het respect voor de territoriale soevereiniteit van de ontvangende Staat. Art. 41, § 1, VWDV stelt expliciet dat het de plicht is van alle personen die onder het Verdrag voorrechten en immuniteiten genieten "de wetten en regelingen van de ontvangende Staat te eerbiedigen" en "zich niet in te laten met de binnenlandse aangelegenheden van die Staat". Anderzijds werden bij het opstellen van het VWDV onschendbaarheden, immuniteiten en voorrechten vastgelegd, waardoor de verdragspartijen ten dele beperkingen aanvaardden van hun exclusieve bevoegdheid over het eigen territorium, in die zin dat bepaalde wetten en regelingen hetzij niet van toepassing zijn (voorrechten), hetzij niet afgedwongen kunnen worden (immuniteiten resp. onschendbaarheden). Vandaag de dag komen een aantal van deze typische kenmerken van het diplomatiek recht echter in toenemende mate in een spanningsveld te staan met het recht van de mensenrechten.¹⁰ In hoofde van de ontvangende Staat kan het gaan om een spanning tussen de volkenrechtelijke verplichting om op zijn grondgebied zowel immuniteiten als onschendbaarheden te respecteren zoals vooropgesteld in het VWDV als om de volkenrechtelijke of nationaalrechtelijke verplichting om de mensenrechten te respecteren en te beschermen. In hoofde van de zendstaat (of, zoals later zal blijken, de EU) kunnen volkenrechtelijke of uit de eigen rechtsorde voortvloeiende verplichtingen inzake mensenrechten dan weer op een gespannen voet komen te staan met het respect voor

⁵ Cf. art. 2, § 1, Handvest van de Verenigde Naties. De tweede considerans van de preambule van het VWDV verwijst uitdrukkelijk naar dit in het Handvest neergelegde beginsel van de soevereine gelijkheid van Staten.

⁶ I. BROWNLEE, *Principles of Public International Law*, Oxford, Oxford university press, 2008 (7e ed.), 299.

⁷ D. CARREAU, *Droit International*, Parijs, Pédone, 2009 (10e ed.), 336-338.

⁸ A. AUST, *Handbook of International Law*, Cambridge, Cambridge University Press, 2010 (2e ed.), 43.

⁹ *Ibid.*

¹⁰ J. SALMON, 'Les immunités diplomatiques dans la tourmente', *Liber Amicorum Jean-Pierre Cot. Le procès international*, Brussel, Bruylant, 2009, 215 [Hierna: J. SALMON 2009]; A. PLANTEY, *Principes de Diplomatie*, Parijs, Pédone, 2000, p. 24, § 66; F.O. VICUNA, 'Diplomatic and Consular Immunities and Human Rights', *I.C.L.Q.* 1991, 35.

de soevereiniteit van de ontvangende Staat en het hogergenoemde niet-inmengingsbeginsel. Hierna gaan we in op enkele van deze problemen (*infra*, nrs. 18-24).

§2. *Functies van de diplomaat*

3. Art. 3, § 1, VWDV somt de functies van een diplomatieke zending op: a) het vertegenwoordigen van de zendstaat in de ontvangende Staat, b) het behartigen van belangen van de zendstaat en zijn onderdanen, c) onderhandelen met de regering van de ontvangende Staat, d) het nagaan van ontwikkelingen in de ontvangende Staat en daarvan verslag uitbrengen aan de zendstaat, e) het bevorderen van vriendschappelijke betrekkingen tussen de zendstaat en de ontvangende Staat, evenals het tot ontwikkeling brengen van hun economische, culturele en wetenschappelijke betrekkingen. Daarnaast voegt art. 3, § 2, toe dat de uitoefening van consulaire functies door een diplomatieke zending niet verhinderd mag worden. De lijst in artikel 3 is niet limitatief. De functies van een diplomatieke zending zijn in de loop van de tijd verrassend weinig gewijzigd.¹¹ Niettemin zijn de omstandigheden waarin diplomaten hun beroep uitoefenen drastisch veranderd. Een fundamentele ontwikkeling sinds het opstellen van het Verdrag is de globalisering.¹² Waar diplomatie ten tijde van het opstellen van het VWDV een louter interstatelijke aangelegenheid was, zijn onder invloed van de globalisering veel meer actoren –ook niet-statelijke– relevant geworden¹³, waaronder ondernemingen, ngo's en internationale organisaties. Onder invloed van nieuwe omstandigheden verandert de focus, methode en procedure voor de uitoefening van diplomatieke functies.¹⁴ De ontwikkeling van binnenlandse politieke systemen heeft bovendien in verscheidene gevallen geleid tot een zich ontspinnen van (para-) diplomatieke betrekkingen van substatelijke overheden¹⁵, supranationale organisaties (met name de EU: *infra*, nrs. 25-32) en van parlementen.¹⁶ Er wordt meer belang gehecht aan het gebruik van managementtechnieken om de performantie van diplomatieke mis-

11 In die zin E. DENZA, *o.c.*, 35; I. ROBERTS, *Satow's Diplomatic Practice*, Oxford University Press, 2009 (6e ed.), 77; R.B. BARSTON, *Modern Diplomacy*, Pearson Education, 2006 (3e ed.), 4; S. SOFER, 'Old and New Diplomacy: A Debate Revisited', in *Diplomacy*, 395.

12 Zie o.a. de beschouwingen van A. K. HENRIKSON, 'Diplomacy's Possible Futures', *The Hague Journal of Diplomacy* 2006, afl. 1, 5; J. HEINE, 'On the Manner of Practising the New Diplomacy', *The Centre for International Governance Innovation Working Paper No. 11*, 2006, 3, beschikbaar op <http://igcc.ucsd.edu/pdf/HeineNewDiplomacy.pdf> (consultatie januari 2011); C. JÓNSSON en M. HALL, 'Communication: An Essential Aspect of Diplomacy', in *Diplomacy*, 410-411.

13 J. HEINE spreekt in dit opzicht van een evolutie van 'club diplomatie' naar 'netwerk diplomatie': *o.c.*, 3-10.

14 R.B. BARSTON, *o.c.*, 1-15.

15 Bv. de Vlaamse diplomatie; hierover o.a. D. CRIEKEMANS (ed.), *Regional Sub-State Diplomacy Today*, Martinus Nijhoff, 2010. Zie meer algemeen F. REQUEJO (ed.), *The Foreign Policy of Constituent Units at the Beginning of the 21st Century*, Barcelona, Institut d'Estudis Autònoms, 2010.

16 Zie over deze zgn. 'parlementaire diplomatie' recent o.a. F.W. WEISGLAS en G. DE BOER, 'Parliamentary Diplomacy', *The Hague Journal of Diplomacy* 2007, 93-99.

sies te controleren en transparanter te maken.¹⁷ Het informeren en mobiliseren van burgers wordt gezien als essentieel, dit zowel om vriendschappelijke betrekkingen tussen Staten te promoten, de publieke opinie in de ontvangende Staat te beïnvloeden als om op de hoogte te blijven van wat leeft bij de lokale bevolking ('publieke diplomatie').¹⁸ De ontwikkeling van nieuwe communicatiemiddelen zoals het internet laat eenvoudige communicatie met de burger toe; het opzetten van een website van de diplomatieke missie is onontbeerlijk.¹⁹ Ook ondernemingen mogen vandaag niet ontbreken: een belangrijke functie van diplomatieke zendingen bestaat er immers in buitenlandse investeerders aan te trekken en wederzijdse handel tussen de zendstaat en de ontvangende Staat te promoten ('economische diplomatie').²⁰ Ten slotte is er de invloed van het 'multilateralisme' op diplomatieke zendingen: internationale thema's zoals de strijd tegen klimaatverandering, het energiebeleid en de HIV/AIDS problematiek, besproken in het kader van internationale conferenties en internationale organisaties, nemen een belangrijke plaats in op de diplomatieke agenda. Hoewel voornamelijk ministers van buitenlandse zaken of regeringsleiders landen vertegenwoordigen op internationale topconferenties, hebben diplomatieke missies ter plaatse een significante rol te spelen bij de voorbereiding en opvolging van de conferenties.²¹ Vaak beschikken diplomatieke missies over experts die belast zijn met het opvolgen van één specifiek internationaal thema.²² Naast een 'functionele specialisatie' zorgt de opgang van het multilateralisme ook voor het samensmelten van verschillende bilaterale diplomatieke missies in 'territoriale eenheden', zodat de territoriale bevoegdheidsfeer van diplomatieke missies uitgebreid wordt en thematische specialisatie binnen deze eenheden mogelijk is.²³ De Europese Dienst voor Extern Optreden (EDEO) en de EU-delegaties in derde landen beschikken over de moge-

17 K.S. RANA, 'Foreign Ministries: Change and Reform', Working Paper, 2005, beschikbaar op: <http://www.diplomacy.edu/conferences/MFA/ForMin.pdf> (consultatie januari 2011), 16-19.

18 In deze zin wordt gesproken van 'public diplomacy', omschreven als '*the efforts by the government of one state to influence public or elite opinion of another state for the purpose of persuading these foreign publics to regard favorably its policies, ideals and ideas*': E.H. POTTER, 'Canada and the New Public Diplomacy', *Discussion Papers in Diplomacy* nr. 81, Den Haag, Clingendael, 3; CH. JÖNSSON en M. HALL, *o.c.*, 406; J. HEINE, *o.c.*, 9.

19 Zie J. HEINE, *o.c.*, 14; A. K. HENRIKSON, *o.c.*, 10; M. KOCH, 'Wozu noch Diplomaten?', in *Auswärtiges Amt: Diplomatie als Beruf*, VS Verslag Für Sozialwissenschaften, 2005 (4e ed.), 358; K. Th. PASCHKE, *o.c.*, 10.

20 Zie o.a. N. BAYNE en S. WOOLCOCK, *The New Economic Diplomacy: Decision-Making and Negotiation in International Economic Relations*, Londen, Ashgate, 2005; G.R. BERRIDGE, *o.c.*, 119; J. HEINE, *o.c.*, 9; K. T. PASCHKE, *o.c.*, 10; S. STRANGE, 'States, Firms and Diplomacy', *International Affairs*, 1992, 1-15.

21 In dit opzicht wordt gesproken van 'summit diplomacy': zie specifiek J. MELISSEN, 'Summit Diplomacy Coming of Age', *Discussion Papers in Diplomacy* nr. 86, Clingendael, beschikbaar op: http://www.clingendael.nl/publications/2003/20030500_cli_paper_dip_issue86.pdf (consultatie januari 2011); zie G.R. BERRIDGE, *o.c.*, 115 en hoofdstuk 10; A. K. HENRIKSON, *o.c.*, 11; K. T. PASCHKE, *o.c.*, 7.

22 In deze zin wordt gesproken van 'functionele' of 'thematische diplomatie'. Zie A. K. HENRIKSON, *o.c.*, 18; K. T. PASCHKE, *o.c.*, 13; K.S. RANA, *o.c.*, 8.

23 RANA, *o.c.*, 8; A. K. HENRIKSON, *o.c.*, 10-14.

lijkheid op termijn de integratie van verschillende diplomatieke eenheden te bewerkstelligen (*infra*, nr. 25). Ten slotte heeft technologische vooruitgang, vooral op het vlak van communicatie, een belangrijke invloed op de diplomatieke betrekkingen.²⁴ Het gebruik van e-mail en internet laat toe dat internationale onderhandelingen rechtstreeks vanuit verschillende landen kunnen gevoerd worden, hetgeen een impact heeft op de rol van de diplomatieke missies.²⁵ De opkomst van 'snelle' communicatiemiddelen zorgt echter ook voor meer beschikbare informatie, en benadrukt in dit opzicht het belang van diplomatieke missies om pertinente informatie te filteren. Gezien de vertrouwdeheid met de ontvangende Staat beschikken diplomatieke missies over de specifieke expertise om nuttige informatie te vergaren en over te maken aan de zendstaat.²⁶

III. Voorrechten, immuniteiten en onschendbaarheden

4. De regels neergelegd in het VWDV in verband met diplomatieke voorrechten, immuniteiten en onschendbaarheden zijn goedgevoerd gebaseerd op het internationaal gewoonterecht en zijn inmiddels zelf tot het gewoonterecht gaan behoren.²⁷ Voorrechten, immuniteiten en onschendbaarheden moeten onderscheiden worden van elkaar. Volkenrechtelijke *immuniteit* kan worden omschreven als de internationaalrechtelijk beschermde rechtspositie van een natuurlijke persoon of een rechtspersoon die er voor zorgt dat hij niet in rechte kan worden gedagvaard (immuniteit van rechtsmacht) en/of dat een verkregen uitspraak niet jegens hem ten uitvoer kan worden gelegd (immuniteit van uitvoering).²⁸ *Onschendbaarheid* houdt in het internationaal recht doorgaans twee componenten in: enerzijds, een plicht tot bijzondere bescherming vanwege de gaststaat en, anderzijds, een verbod op het nemen van dwangmaatregelen

24 In dit opzicht wordt gesproken van 'e-diplomacy'. Zie voor een verdere bespreking: *infra* nrs. 12-14.

25 Zie o.a. G. HAYNAL, 'Diplomacy on the Ascendant in the Age of Disintermediation', Weatherhead Center for International Affairs, Harvard University, 2002, beschikbaar op: <http://www.wcfia.harvard.edu/fellows/papers/2001-02/haynal.pdf> (consultatie januari 2011); A. K. HENRIKSON, *o.c.*, 7-10.

26 C. JÖNSSON en M. HALL, 'Communication: an Essential Aspect of Diplomacy', in *Diplomacy*, 398-399; K. T. PASCHKE, *o.c.*, 12; A. PLANTEY, *o.c.*, 267; K.S. RANA, *o.c.*, 6-8 en 21.

27 IGH, *Case concerning United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran* (V.S./Iran), arrest van 24 mei 1980, *I.C.J. Rep.* 1980, 3, § 62 *in fine*; IGH, *Case concerning the Arrest Warrant of 11 April 2000* (Democratische Republiek Congo/België), 14 februari 2002, 2002 *I.C.J. Rep.* 1, § 52. Zie ook M. BOSSUYT en J. WOUTERS, *o.c.*, 405; G.R. BERRIDGE, *o.c.*, 109-110; DENZA, 3-12; R. LANGHORNE, 'The Regulation of Diplomatic Practice', in *Diplomacy*, 316-333; J. VERHOEVEN, *o.c.*, 106.

28 E. DIRIX, B. TILLEMEN en P. VAN ORSHOVEN (eds.), *De Valks Juridisch Woordenboek*, Schoten, Intersentia, 2004, 2e ed., 174; M. ZIECK, 'Diplomatiek en Consulair Recht', in N. HORBACH, R. LEFEBER, O. RIBBELINK (eds.), *Handboek Internationaal Recht*, T.M.C. Asser Press, 2007, 283.

door de gaststaat.²⁹ De verschillen ten opzichte van immuniteit situeren zich op verscheidene vlakken.³⁰ Het positief beschermingsaspect van de onschendbaarheid kent geen tegenhanger bij immuniteit. Bovendien lopen onschendbaarheid en immuniteit niet noodzakelijk parallel met elkaar.³¹ Hoewel er duidelijk een verwantschap bestaat met uitvoeringsimmuniteit, verschilt het negatieve aspect van onschendbaarheid van dat van immuniteit: zo is onschendbaarheid steeds gebonden aan een welbepaald goed of aan een persoon, terwijl uitvoeringsimmuniteit kan gelden ten aanzien van een persoon of entiteit en al diens goederen.³² *Voorrechten*, ten slotte, kunnen best worden gedefinieerd als 'andere voordelen dan immuniteit en onschendbaarheid'.³³ In tegenstelling tot immuniteiten, die van louter procedurele aard zijn, zijn voorrechten substantieel: het gaat om een vrijstelling van een verplichting of regel, veeleer dan een uitzondering op de afdwinging ervan.³⁴ Deze diplomatieke voordelen worden in het algemeen goed gerespecteerd door Staten; ze hebben hierin immers een wederzijds belang aangezien ze telkens zowel zendstaat als ontvangende Staat zijn. Zowel de leden van de diplomatieke zending als de diplomatieke zending zelf genieten bescherming. Zendingen omvatten het geheel van gebouwen, het personeel, goederen en andere zaken bestemd voor het doel van de zending; ze hebben geen aparte rechtspersoonlijkheid los van de zendstaat.³⁵ Diplomatieke voordelen worden verantwoord vanuit een functionele noodzaak. De preambule van het VWDV preciseert dat "het doel van deze voorrechten en immuniteiten niet is personen te bevoorrechten, doch te verzekeren dat diplomatieke zendingen als vertegenwoordigers van Staten doelmatig functioneren". Art. 25 VWDV bevestigt deze functionele doelstelling waar het de ontvangende Staat verplicht de zending "alle faciliteiten te verlenen ten behoeve van de uitoefening van haar werkzaamheden". Diplomatieke voorrechten, immuniteiten en onschendbaarheden zijn functioneel en derhalve niet absoluut. Zo gelden ze slechts voor bepaalde tijd: een persoon die recht heeft op diplomatieke voordelen geniet ervan zodra hij het grondgebied van de ontvangende Staat binnen-

29 E. DENZA, *o.c.*, 135-136; M. BOSSUYT en J. WOUTERS, *o.c.*, 389. M. ZIECK, *o.c.*, 284.

30 M. BOSSUYT en J. WOUTERS *o.c.*, 389-390; M. ZIECK, *o.c.*, 283-284.

31 Zo is diplomatieke onschendbaarheid, niettegenstaande de tekst van art. 29 VWDV, aan een uitzondering onderhevig, terwijl de immuniteit van strafrechtelijke jurisdictie ook in deze uitzonderlijke gevallen blijft bestaan. Ter bescherming van derde personen of de diplomaat zelf kunnen uitzonderlijk kortstondige dwangmaatregelen toegelaten zijn: IGH, *Case Concerning United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran* (V.S. / Iran), arrest van 24 mei 1980, *I.C.J. Rep.* 1980, 3, § 86. Zie ook J. SALMON, *Manuel de droit diplomatique*, Brussel, Bruylant, 1994, 292-296. Omgekeerd blijft de onschendbaarheid van diplomaten ook gelden wanneer zij geen immuniteit van burgerrechtelijke jurisdictie genieten: zie art. 31, § 3, VWDV, dat de onschendbaarheid van de persoon en de woning van een diplomaat overeind houdt, zelfs wanneer de diplomaat geen immuniteit van executie geniet.

32 Zie art. 31, § 3, VWDV.

33 M. BOSSUYT en J. WOUTERS, *o.c.*, 390; M. ZIECK, *o.c.*, 284.

34 SATOW, 121-122; M. BOSSUYT en J. WOUTERS, *o.c.*, 390-391.

35 J. SALMON en S. SUCHARITKUL, 'Les missions diplomatiques entre deux chaises; immunité diplomatique ou immunité d'Etat', *A.F.D.I.* 1987, 164-165; M. BOSSUYT en J. WOUTERS, *o.c.*, 408.

treedt om er zijn standplaats te vervoegen (art. 13, § 1, VWDV) en totdat hij de ontvangende Staat heeft verlaten (art. 44 VWVD).

§1. Onschendbaarheid van zendingen

5. De onschendbaarheid van zendingen omvat de onschendbaarheid van diplomatieke gebouwen en lokalen, archieven en briefwisseling. De gebouwen van de diplomatieke zending (met inbegrip van de daarbij horende terreinen) zijn onschendbaar.³⁶ Vertegenwoordigers van de ontvangende Staat mogen deze alleen betreden met toestemming van het hoofd van de zending (art. 22, § 1, VWDV). De onschendbaarheid van de diplomatieke zending wordt zeer strikt geïnterpreteerd: zelfs indien er een vermoeden bestaat van gebruik van de zending op een manier die onverenigbaar is met de functies van de zending (verboden door art. 41 VWDV), wordt niet aanvaard dat de ontvangende Staat de zending zonder de nodige toestemming van de zendstaat mag betreden.³⁷ Wanneer illegale activiteiten plaatsvinden in een zending is de enige oplossing diplomatiek overleg, of – als *ultimum remedium* - het *persona non grata* verklaren van buitenlandse diplomaten (art. 9 VWVD) of zelfs de verbreking van diplomatieke relaties (art. 45 VWVD). Het Internationaal Gerechtshof bevestigde dit beginsel in de *U.S.-Iran Hostages Case*.³⁸ Recent besloot ook de Eritrea-Ethiopië Eisencommissie dat Ethiopië art. 22 VWVD overtreden had door de Eritreese ambassade zonder toestemming te verzegelen op basis van een vermoeden van criminele activiteiten in de zending; Ethiopië had in plaats daarvan de diplomatieke relaties met Eritrea kunnen verbreken.³⁹ Naast de negatieve verplichting van 'niet-indringing' van de diplomatieke gebouwen, rust op de ontvangende Staat de bijzondere verplichting alle geëigende maatregelen te nemen om de gebouwen van de zending tegen indringers en tegen het toebrengen van schade te beschermen en te verhinderen dat de rust van de zending op enigerlei wijze wordt verstoord of aan haar waardigheid afbreuk wordt gedaan (art. 22, § 2, VWDV). De vereiste bescherming is niet absoluut: onder 'geëigende maatregelen' worden maatregelen begrepen die proportioneel zijn in vergelijking met het veiligheidsrisico. Er wordt geen permanente bewaking vereist van een diplomatieke zending door de ontvangende Staat, maar er wordt wel verwacht dat, indien autoriteiten op de hoogte zijn van een dreiging,

36 Deze verplichting geldt zelfs gedurende oorlogstijd. Zie recent IGH, *Armed Activities on the Territory of the Congo*(DRC /Uganda), arrest van 19 december 2005, *I.C.J. Rep.* 2005, 31, § 337.

37 J. D'ASPROMONT, 'Premises of Diplomatic Missions', *Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, 3 beschikbaar op: www.mpepil.com (consultatie januari 2011); E. DENZA, *o.c.*, p. 150; J. SALMON, *o.c.*, p. 198-199; SATOW, 102.

38 IGH, *Case concerning United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran* (V.S./Iran), arrest van 24 mei 1980, *I.C.J. Rep.* 1980, 3, §§ 83-87.

39 Permanent Hof voor Arbitrage, Eritrea-Ethiopië Eisencommissie, *Diplomatic Claim- Eritrea's Claim 20* (Eritrea/Ethiopië), beslissing van 19 december 2005, *ICGJ* 358 (PCA 2005), §§ 46-47. Zie voor meer voorbeelden en meer gedetailleerde analyse o.a. M. BOSSUYT en J. WOUTERS, *o.c.*, 409-411; E. DENZA, *o.c.*, 147-150; J. SALMON, *o.c.*, 194-207; SATOW, 102-103.

ze de nodige beschermingsmaatregelen nemen.⁴⁰ In geval de ontvangende Staat er niet in slaagt de nodige bescherming te bieden tegen indringing of het oplopen van schade, dient hij in te staan voor vergoeding.⁴¹ Zelfs indien de ontvangende Staat zijn beschermingsplicht niet heeft geschonden, zal deze in de praktijk toch vaak overgaan tot betaling van een compensatie indien een ambassadegebouw schade opliep op zijn territorium.⁴² In landen waar een grote dreiging bestaat (bv. terroristische aanslagen) kan de zendstaat zelf investeren in extra bescherming, zoals door het optrekken van versterkte muren of het inschakelen van private beveiligingsfirma's.⁴³ Deze maatregelen worden echter soms op kritiek onthaald.⁴⁴

6. Ten slotte zijn de gebouwen van de zending⁴⁵, het meubilair en andere daar aanwezige voorwerpen, alsmede de vervoermiddelen van de zending, gevrijwaard tegen onderzoek, vordering, beslaglegging of executoriale maatregelen

40 Recent: IGH, *Armed Activities on the Territory of the Congo (DRC /Uganda)*, arrest van 19 december 2005, *I.C.J. Rep.* 2005, 31, § 342: 'It is not necessary for the Court to make a determination as to who might have removed the property reported missing. The Vienna Convention on Diplomatic Relations not only prohibits any infringements of the inviolability of the mission by the receiving State itself but also puts the receiving State under an obligation to prevent others — such as armed militia groups — from doing so'; zie tevens IGH, *Case concerning United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran (V.S./Iran)*, arrest van 24 mei 1980, *I.C.J. Rep.* 1980, 3, §, pp. 30–32, §§ 61–67; J. D'ASPREMONT, *o.c.*, 5; E. DENZA, *o.c.*, 166; H.P. HESTERMEYER, *o.c.*, 6; S.D. MURPHY, 'Protection of Embassy Properties as a Discretionary Function', *American Journal of International Law*, 873; J.-P. PANCRACIO, *Droit et institutions diplomatiques*, Parijs, Pédone, 2007, 239-241; SATOW, 104; J. SALMON, *o.c.*, 240.

41 Zie IGH, *Case concerning United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran (V.S./Iran)*, arrest van 24 mei 1980, *I.C.J. Rep.* 1980, §95.

42 Zo somt DENZA voorbeelden op van het aanbieden van compensatie door het VK, de VS, Duitsland en Libië: *o.c.* p.166-167; SALMON spreekt van automatische terugbetalingen van o.a. Frankrijk aan Zuid-Afrika en de VS aan Rusland, *o.c.*, 217.

43 In 2003 spendeerde het VK bijvoorbeeld 27 miljoen UKL aan versterkingen van diplomatieke gebouwen; SATOW, 106-107; E. DENZA, *o.c.*, 168-169; G.R. BERRIDGE, *o.c.*, 122.

44 SATOW, 107.

45 Brussel (8ek.), 11 september 2001, *R.W.* 2002-2003, 1509, tevens opgenomen in J. WOUTERS m.m.v. M. VIDAL, *Cases van Internationaal Recht*, Oxford-Antwerpen, Intersentia, 2005, 550 (hierna: CASES): 'De beslagimmunitieit van een diplomatieke woning kan niet alleen uit het Verdrag van Wenen 18 april 1961 inzake het diplomatiek verkeer worden afgeleid, maar wordt eveneens geregeld door het internationale gewoonterecht. Deze immunitieit geldt in beginsel enkel indien dit gebouw voor bewoning wordt bestemd, deze affectatie door het effectieve gebruik niet wordt tegengesproken en het gebouw niet definitief heeft opgehouden die functie te vervullen'. Zie ook Gerechtshof 's-Gravenhage (1e civiele kamer), Hoger beroep kort geding, nr. 200.020.729/01, 19 mei 2009, §3.4., bevestigd in Hoge Raad der Nederlanden (1e kamer), Cassatie, nr. 09/03236, 24 september 2010, beide te consulteren op www.rechtspraak.nl: het beslag op de ambtswoning van de ambassadeur van Colombia is in strijd met (het doel van) het VWDV.

(art. 22, § 3, VWDV).⁴⁶ Discussie is ontstaan over de vraag of bankrekeningen van een ambassade eveneens immuniteit genieten, niettegenstaande ze niet vallen onder de letterlijke bewoording van voornoemde bepaling. Vandaag wordt de functionele opvatting aanvaard dat bankrekeningen van diplomatieke zendingen bestemd zijn voor de werking van de ambassade en ze derhalve niet vatbaar zijn voor beslag of executoriale maatregelen.⁴⁷ Deze opvatting ligt in lijn met art. 25 VWDV, dat de ontvangende Staat verplicht de zending 'alle faciliteiten te verlenen ten behoeve van de uitoefening van haar werkzaamheden'.

§2. Immuniteten van zendingpersoneel

7. Diplomatieke ambtenaren genieten persoonlijke onschendbaarheid (art. 29), immuniteit van rechtsmacht (art. 31), de onschendbaarheid van goederen⁴⁸ (art.

---

46 Rechtbank 's-Gravenhage, AWB 07/5555 GEMWT, 7 oktober 2008, beschikbaar op: <http://jure.nl> (consultatie januari 2011): besluit tot het afzien van handhavend optreden tegen en tot het gedogen van een illegale stellinggarage achter de Iraanse ambassade: 'Daarbij is van belang dat verweerder, met het oog op artikel 22 van het Verdrag van Wenen, niet in staat zal zijn aangezegde bestuursdwang te effectueren of een opgelegde dwangsom te innen. Voor het opheffen van de illegale situatie is verweerder afhankelijk van de medewerking van de ambassadeur. De Ambassade had echter expliciet aangegeven dat geen medewerking zou worden verleend aan het opheffen van de illegale situatie. Een eventueel te nemen handhavingsbesluit kan daarom feitelijk geen effect sorteren.' Zie ook: AF-CAP, INC. v. DRC, 326 F.Supp.2d 128, No. CIV.A.03-1963 JR, 23 juli 2004: Naar aanleiding van een vraag van een Amerikaanse bank om een dwangbevel tegen de Congolese staat uit te voeren tegen de Congolese ambassade in de V.S., verklaarde de Rechtbank zich onbevoegd *ratione materiae*, gezien de onschendbaarheid van de gebouwen van de zending, zoals voorzien in art. 22 VWDV.

47 In de Belgische rechtspraak is deze evolutie duidelijk te zien: Brussel, 4 oktober 2002 (*J.T.* 2003, 318, CASES, 557) verbreekt Beslagr. Brussel 27 februari 1995 (*J.T.* 1995, 566). Het Hof van beroep stelde dat er een (weerlegbaar) vermoeden is dat gelden op de rekening van een ambassade bestemd zijn voor soevereine doeleinden, terwijl de beslagrechter had geoordeeld dat het VWDV niet mocht afgewend worden van zijn doel en dat een Staat een rekening steeds kan aanzuiveren, zodat er derhalve geen schending was van art. 25. Zie M. BOSSUYT en J. WOUTERS, *o.c.*, 410-411; J. VERHOEVEN, *o.c.*, 115; E. DENZA, *o.c.*, 156-159; J.-P. PANCRACIO, *o.c.*, 233-234; J. SALMON, *o.c.*, 202-206; SATOW, 103-104; M. ZIECK, *o.c.*, 289. De circulaire nota van de FOD Buitenlandse Zaken 'Juridische geschillen, betwistingen en schuldenkwesities waarbij diplomatieke zendingen en hun bevoorrechte personeelsleden mee betrokken zijn: Beslag op bankrekeningen', 18 januari 2007, vermeldt in dezelfde zin dat: 'het gebeurt dat gerechtsdeurwaarders, ter uitvoering van een gerechtelijk vonnis beslag leggen op de bankrekening van een zending. [...] In het licht van het principe 'ne impeditur legatio' alsook van de onschendbaarheid van de zending (art. 22 § 3 en art. 25 van het Verdrag van Wenen van 1961) kan de Directie Protocol en Veiligheid – P&S1 deze inbeslagname enkel betreuren.'

48 In verband met de particuliere woning van een diplomaat: zie Beslagr. Brussel, 20 oktober 2000, tenietgedaan door Brussel 11 september 2001, *R.W.* 2002-2003, nr. 38, 1509. De vraag rees in hoeverre een gebouw dat onbewoond is, volledig verlaten lijkt te zijn en in zeer slechte staat verkeert, nog beschouwd moet worden als de particuliere woning van een diplomaat overeenkomstig art. 30 VWDV. Volgens

30) en fiscale⁴⁹ (art. 34) en douanevoorrechten (art. 36). Inwonende gezinsleden genieten dezelfde voorrechten en immuniteiten voor zover ze geen onderdaan zijn van de ontvangende Staat (art. 37, § 1).⁵⁰ Administratief en technisch personeel genieten immuniteit van strafrechtelijke rechtsmacht, maar genieten slechts van administratiefrechtelijke en burgerrechtelijke immuniteiten voor zover hun handelingen als ambtshandelingen kunnen worden aangemerkt en op voorwaarde dat ze geen onderdaan zijn van de ontvangende Staat en er niet duurzaam verblijven (art. 37, § 2). Het bedienende personeel van de zending dat geen onderdaan is van de ontvangende Staat en er niet duurzaam verblijft, geniet immuniteit ten aanzien van handelingen verricht in de dienstbetrekking, vrijstelling van belastingen en recht op loon en vrijstelling van sociale zekerheidsverplichtingen (art. 37, § 3).⁵¹ Tenslotte zijn particuliere bedienenden van zendingsleden die geen onderdaan zijn van de ontvangende Staat en er niet duurzaam verblijven, vrijgesteld van belastingen en rechten op hun loon. Bovendien kunnen ze genieten andere voorrechten en immuniteiten voor zover de ontvangende Staat dit toelaat (art. 37, § 4).

8. De immuniteit van rechtsmacht zoals voorzien in het VWDV is gebaseerd op gewoonterecht dat reeds lang voor het ontstaan van het Verdrag in voege was.⁵² Immuniteit van rechtsmacht behelst zowel strafrechtelijke als burgerrechtelijke en administratiefrechtelijke immuniteit (art. 31, § 1, VWDV). De strafrechtelijke immuniteit kent geen uitzonderingen. Het IGH benadrukte het belang ervan in de *Iran Hostages Case*: '*...the Court considers it necessary here and now to stress that, if the intention to submit the hostages to any form of criminal trial or investigation were to be put into effect, that would constitute a grave breach by Iran of its obligations under Article 31, paragraph 1 of the 1961 Vienna Convention.*'⁵³ Het VWDV voorziet m.b.t. de burgerlijke en administratiefrechtelijke immuniteit drie limitatieve uitzonderingen: (i) een zake-lijke actie betreffende particuliere onroerende goederen op het grondgebied

---

het Hof van Beroep staat 'een onderbreking van daadwerkelijke bewoning, wanneer niet vaststaat dat het gebouw zijn bestemming van huisvesting definitief heeft verloren, (...) er niet aan in de weg dat het gebouw immuniteit blijft genieten'. In dezelfde zin: Brussel, 10 januari 2001.

49 Grondwettelijk Hof, nr. 149/2005, 28 september 2005 (prejudiciële vraag), *A.A.* 2005, afl. 4, 1913, §B4; online: www.const-court.be

50 Volgens het Hof van Cassatie vereist het begrip 'inwonend' niet noodzakelijk een samenwonen, maar wel een 'huiselijk samenleven': Cass. 28 maart 1990, *Arr. Cass.* 1989-1990, 1005.

51 *Arbh.* Brussel 19 juni 2007, *J.T.T.* 2007, 451: De werknemer van een ambassade, die geen lid is van het administratief of technisch personeel in de zin van artikelen 33 en 37 van het Verdrag van Wenen en die permanent in België verblijft, is onderworpen aan de Belgische sociale zekerheid. In Nederland oordeelde de Hoge Raad dat het besturen van een auto, zelfs als het onder invloed van alcohol plaatsvindt, kan gebeuren in uitoefening van de functie van een huisknecht, maar het smokkelen van cocaïne niet. Zie M. ZIECK, *o.c.*, 286, verwijzend naar Hoge Raad 9 september 1975, *N.J.* 1976, 69; Hoge Raad (Ned.), 2 maart 1993, *N.J.* 1993, 677.

52 Zie E. DENZA, *o.c.*, 280-283 voor een historisch overzicht; zie eveneens J.-P. PANCRACIO, *o.c.*, 214-215; J. SALMON, *o.c.*, 301-302 en 306-309.

53 IGH, *Case concerning United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran* (V.S./Iran), arrest van 24 mei 1980, *I.C.J. Rep.* 1980, 3, § 79.

van de zendstaat, (ii) een geding betreffende erfopvolging en (iii) een geding betreffende handels- of beroepsbezigheden verricht buiten officiële werkzaamheden van de diplomatieke ambtenaar (art. 31, § 1, VWDV).⁵⁴ De immuniteit van rechtsmacht is verregaand en geldt zowel voor handelingen verricht in een officiële hoedanigheid als voor privé-handelingen (zoals echtscheiding en andere familiezaken).⁵⁵ Voor diplomaten die onderdaan zijn of duurzaam verblijf houden in de ontvangende Staat geldt de immuniteit van rechtsmacht echter enkel voor officiële handelingen verricht in de uitoefening van hun functie (art. 38§1 VWDV).⁵⁶ Naast immuniteit van rechtsmacht genieten diplomatieke ambtenaren ook uitvoeringsimmuniteit (art. 31, § 3, VWDV), uitgezonderd voor de drie hogergenoemde uitzonderingen op de burgerrechtelijke en administratiefrechtelijke immuniteit. Zelfs indien de zendstaat afstand doet van immuniteit van rechtsmacht in burgerrechtelijke en administratiefrechtelijke zaken, kan de verkregen uitspraak niet afgedwongen worden in de ontvangende Staat, behoudens indien afzonderlijk afstand wordt gedaan van de uitvoeringsimmuniteit (art. 32, § 4, VWDV). De diplomatieke immuniteit blijft bestaan na beëindiging van het diplomatieke ambt voor handelingen die de diplomaat vervuld heeft in uitoefening van zijn functies als lid van de zending.⁵⁷

54 Recente Amerikaanse zaken: US District Court of Columbia, *Gonzales Paredes v Vila*, 479 F. Supp.2d 187, 29 maart 2007; US District Court of Columbia, *Sabbithi v Al Saleh*, 605 F. Supp.2d 122, 20 maart 2009: de klachten van voormalige huishoudelijke werknemers i.v.m. hun werkomstandigheden tegen hun voormalige werkgevers-diplomaten en hun vrouwen vallen niet onder de uitzondering van 'commerciële activiteiten' van het VWDV, immers: '*When examined in context, the term "commercial activity" [as used in the Vienna Convention on Diplomatic Relations] does not have so broad a meaning as to include occasional service contracts as [plaintiff] contends, but rather relates only to trade or business activity engaged in for personal profit.*' Voor een meer uitgebreide analyse van deze uitzonderingen, zie E. DENZA, *o.c.*, 289-308; J.-P. PANCRACIO, *o.c.*, 217-218; J. SALMON, *o.c.*, 309-316; SATOW, 130-132.

55 Recent: Vred. St.-Pieters-Woluwe 14 mei 2007, *J.T.* 2007, 727: bevestigt dat onschendbaarheid voor diplomaten in het buitenland niet enkel geldt voor handelingen vervuld in de uitoefening van hun functie, maar eveneens voor de feiten die verband houden met hun privéleven en dat deze onschendbaarheid hen slechts in de limitatief opgesomde gevallen van art. 31 VWDV wordt ontnomen.

56 Cass. Crim., 8 april 2010, *Bull. Crim.*, nr. 09-88675: Dit betrof een cassatieberoep tegen verwerping van verzoek om vrijlating van diplomaat (de vaste vertegenwoordiger van Angola bij UNESCO). De diplomaat was veroordeeld tot een gevangenisstraf naar aanleiding van een veroordeling door de Franse rechtbank wegens verduistering, belastingontduiking en illegale handel in wapens en munitie. De diplomaat was in het bezit van de Franse nationaliteit en Frankrijk had vooraf reeds expliciet bevestigd dat, overeenkomstig art. 38, § 1, VWDV, de immuniteit van staatsonderdanen beperkt is tot officiële handelingen. De criminele feiten speelden zich af vóór de verzoeker was aangesteld als diplomaat en konden dus niet gezien worden als "officiële handelingen in diens functie".

57 Een recente Amerikaanse zaak *Swarna v. Al-Awadi* bevestigt in dit opzicht dat 'while residual diplomatic immunity applies to the acts performed by such a person in the exercise of his functions as a member of the mission, it does not apply to actions that pertain to his household or personal life and that may provide, at best, an indirect rather than a direct benefit to diplomatic functions.' 622F. 3d 123, 77 Fed.R.Serv.3d 785, C.A.2 (N.Y.), 24 september 2010. De rechter kan de feiten

9. De ruime diplomatieke immuniteit wordt verantwoord door de noodzaak om diplomaten in staat te stellen in alle onafhankelijkheid hun functie te vervullen.⁵⁸ Immuniteit ontslaat diplomaten echter niet van de plicht de wetgeving van de ontvangende Staat, waar deze toepasselijk is, te respecteren (art. 41, § 1, VWDV). Immuniteit is van louter procedurele aard, en is niet te verwarren met straffeloosheid. In deze zin benadrukte het IGH in de *Arrest Warrant Case: 'Immunity from criminal jurisdiction and individual criminal responsibility are quite separate concepts. While jurisdictional immunity is procedural in nature, criminal responsibility is a question of substantive law. Jurisdictional immunity may well bar prosecution for a certain period or for certain offences; it cannot exonerate the person whom it applies from all criminal responsibility.'*⁵⁹ Hoewel de toegang tot de rechter beperkt wordt door het toekennen van immuniteiten, kunnen toch acties ondernomen worden tegenover diplomatieke ambtenaren. Zoals PLANTEY stelt: '*La sanction de l'abus ou de la faute, n'est pas, à l'étranger, juridictionnelle mais diplomatique*'.⁶⁰ De circulaire nota van januari 2007 van de FOD Buitenlandse Zaken bepaalt de Belgische gangbare procedure ter zake.⁶¹ In eerste instantie wordt de diplomatieke missie waarvan de overtreder personeelslid is op de hoogte gebracht van de feiten aan de hand van een diplomatieke nota, met de bedoeling de betwisting op dat moment reeds te regelen. Indien dat niet mogelijk blijkt, wordt het posthoofd van de betrokken missie verzocht om op te treden en de zaak in der minne met het personeelslid te regelen. Indien de betrokkene na tussenkomst van het posthoofd nog steeds weigert 'een constructieve houding aan te nemen' teneinde het geschil te beslechten, kan – indien de betrokkene zijn immuniteit zou inroepen en de regeling van het geschil zo onmogelijk zou maken - gevraagd worden aan het posthoofd om de immuniteit van het betrokken personeelslid op te heffen

---

van een zaak toch ten gronde onderzoeken om de omvang van de diplomatieke bescherming te kunnen bepalen, niettegenstaande gevallen waar de immuniteit *in limine litis* wordt opgeworpen. Zie bv. *Reinoso v. Bragg*, 2010 WL 3607482 (N.Y.Sup.), 14 september 2010: De eiser wilde een persoonlijke schadevergoeding na een auto-ongeval; de verweerder, bestuurder van de wagen, claimde diplomatieke immuniteit op basis van de diplomatieke status van zijn vrouw, een VN-ambtenaar. Omdat het ongeval dat aan de basis ligt van het rechtsgeding plaatsvond drie dagen voor de aanstelling van de vrouw als diplomatiek ambtenaar, oordeelde het Hooggerechtshof van de staat New York dat de diplomatieke immuniteit niet de automatische onbevoegdheid van de feitenrechter tot gevolg had.

58 M. BOSSUYT en J. WOUTERS, *o.c.*, 415; G.R. BERRIDGE, *o.c.*, 109; J. SALMON, *o.c.*, 2009, 215.

59 IGH, *Case concerning the Arrest Warrant of 11 April 2000* (Democratische Republiek Congo/ België), 14 februari 2002, 2002 *ICJ Rep.* 1, § 60; M.A. SUMMERS, 'Diplomatic Immunity Ratione Personae: Did The International Court of Justice Create a New Customary Law Rule in *Congo v Belgium?*', *Michigan State Journal of International Law* 2007-2008, (459), 461-465.

60 A. PLANTEY, *o.c.*, p. 287, § 1095.

61 FOD Buitenlandse Zaken, 'Circulaire Nota. Juridische geschillen, betwistingen en schuldenkwesties waarbij diplomatieke zendingen en hun bevoorrechte personeelsleden mee betrokken zijn. Beslag op bankrekeningen', 18 januari 2007. De Belgische praktijk is in lijn met de internationale gangbare praktijk: zie o.a. R. HIGGINS, 'The Abuse of Diplomatic Privileges and Immunities: Recent United Kingdom Experience', *A.J.I.L.* 2005, 415-416; A. PLANTEY, *o.c.*, 287; J. SALMON 2009, 216; SATOW, 128-140.

overeenkomstig art. 32 VWDV ('afstand van immuniteit').⁶² Nadien zou het geschil voorgelegd kunnen worden aan een bevoegde rechter in de ontvangende Staat die het geschil kan beslechten.⁶³ Wanneer de schulden- of conflictsituatie zich bestendigt of herhaalt kan het ministerie van Buitenlandse Zaken overwegen bepaalde gunstmaatregelen in te trekken of op te schorten ten aanzien van de betrokken diplomaat. Men kan in dit opzicht denken aan het intrekken van bepaalde fiscale voordelen. Indien de weigering om een oplossing te vinden ook de geloofwaardigheid van de betrokken persoon om doelmatig te functioneren als vertegenwoordiger van zijn land in het gedrang brengt, kan besloten worden tot 'de gedwongen terugkeer van de betrokkene (met zijn familieleden) naar de zendstaat, overeenkomstig artikel 9 § 1 VWDV' (i.e. de '*persona non grata* verklaring').⁶⁴

10. De actie die ondernomen kan worden tegen diplomaten die immuniteit genieten is in grote mate afhankelijk van de wil van de zendstaat en/of de ontvangende Staat.. De ruime immuniteit toegekend aan diplomaten wordt verantwoord vanuit een functionele noodzaak. Het is echter belangrijk om deze functionele noodzaak af te wegen tegen de noodzaak om misbruik tegen te gaan.⁶⁵ De internationale gemeenschap heeft reeds interesse getoond in het beperken van de immuniteit in gevallen waar het beroep erop als "onrechtvaardig" zou kunnen bestempeld worden.⁶⁶ Ter zake kan verwezen worden

---

⁶² Zie recent ook *Great Socialist People's Libyan Arab Jamahiriya v Miski*, 638 F. Supp. 2d 1 DDC, 25 januari 2010: een Libische diplomaat kan niet als getuige in een proces opgeroepen worden door de Libische overheid, na afstand van immuniteit door Libië zou dit wel mogelijk zijn. Zie voor een uitgebreide analyse van afstand van immuniteit: E. DENZA, *o.c.*, 330-348; J. SALMON, *o.c.*, 328-345; SATOW, 135-137.

⁶³ Hooggerichtshof van de Russische Federatie, *O. v. L.*, Hoger beroep N 5-GO5-1, 1 februari 2005, ILDC 959 (RU 2005): Een Russische diplomaat in Oekraïne werd door een plaatselijke rechtbank veroordeeld tot het betalen van alimentatie voor zijn minderjarige dochter. Zijn ex-vrouw wilde het dwangbevel tot betaling in Rusland laten uitvoeren. In de beroepsprocedure werd gesteld dat immuniteiten voorzien in VWDV verhinderen dat de Oekraïense autoriteiten bevoegdheid hadden deze zaak te horen. De eiseres had zich meteen moeten wenden tot het Russische rechtssysteem.

⁶⁴ *Copello v Canada (Minister of Foreign Affairs)*, 2003 FCA 295 (Can LII), 3 juli 2003, § 21, beschikbaar op: www.canlii.org/en/ca/fca/doc/2003/2003fca295/2003fca295.htm (consultatie januari 2011) bevestigt dat de *persona non grata* verklaring een politieke beslissing is waartegen geen beroep open staat. Zie voor een uitgebreide analyse van de '*persona non grata*' verklaring: J. D'ASPREMONT, '*Persona Non Grata*', *Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, beschikbaar op: www.mpepil.com (consultatie januari 2011); E. DENZA, *o.c.*, 73-87; J. SALMON, *o.c.*, 348; SATOW, 206-215.

⁶⁵ J. SALMON 2009, 215; M. ZIECK, *o.c.*, 287.

⁶⁶ Zie o.a. L. SH. FARHANGI, '*Insuring Against Abuse of Diplomatic Immunity*', *Stanford Law Review* 1986, 1517-1550; R. HIGGINS, '*The Abuse of Diplomatic Privileges and Immunities: Recent United Kingdom Experience*', *A.J.I.L.* 2005, 641-651; M. B. McDONOUGH, '*Privileged Outlaws: Diplomats, Crime and Immunity*', *Suffolk Transnational Law Review* 1997, 475-497; W.G. MORRIS, '*Constitu-*

naar een aanbeveling over "huiselijke slavernij" door de Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa. Hierin werden lidstaten uitdrukkelijk opgeroepen de diplomatieke immuniteit voorzien in het VWDV voor alle strafbare feiten gepleegd in het privéleven op te heffen.⁶⁷ Een ander voorstel is het opstellen van een 'zwarte lijst' van diplomaten die hun voorrechten en immuniteiten misbruiken, om de voorrechten van deze laatsten aldus te kunnen inperken.⁶⁸ Ook de afweging die gemaakt moet worden tussen bescherming van mensenrechten en immuniteiten is in dit opzicht relevant; hierop wordt verder ingegaan (*infra*, nrs. 18-24).

IV. Moderne communicatie en het VWDV

11. Het voeren van onderhandelingen, de bevordering van de interstatelijke betrekkingen en het uitbrengen van verslag aan de zendstaat zijn verschillende diplomatieke kernfuncties die art. 3 VWDV opsomt. Voor de uitoefening van al deze functies is het essentieel dat, zoals art. 27, § 1, VWDV voorschrijft, de ontvangende Staat deze vrije communicatie voor alle officiële doeleinden toestaat en beschermt. Hieronder vallen de bescherming van de officiële briefwisseling (art. 27, § 2), van de diplomatieke tas (art. 27, § 3) alsook de bescherming van de diplomatieke koerier (art. 27, § 5). Daarnaast bepaalt art. 24 VWDV dat het archief en de documenten van de zending te allen tijde en waar ze zich ook mogen bevinden, onschendbaar zijn. Echter, sinds het opstellen van het VWDV is de diplomatieke communicatie drastisch veranderd; briefwisseling is in grote mate vervangen door elektronische post, diplomatieke onderhandelingen worden gevoerd met gebruik van elektronica; moderne detectietechnieken ondermijnen de vertrouwelijkheid van de diplomatieke tas en zetten de onschendbaarheid van diplomatieke documenten onder druk.

§1. Van briefwisseling naar elektronische communicatie

12. Art. 27, § 1, VWDV geeft diplomatieke zendingen het recht verbindingen te onderhouden met de zendstaat (en met andere diplomatieke zendingen en consulaire posten van de zendstaat) door middel van 'alle daarvoor in aanmerking komende middelen'. Het wordt aanvaard dat deze middelen ook moderne communicatiemiddelen omvatten zoals (mobiele) telefonie, fax en elektronische post (e-mail).⁶⁹ De ontvangende Staat moet de verbindingen toestaan en beschermen voor zover deze gebruikt worden 'voor alle officiële doeleinden'. Het afluisteren of op enigerlei wijze onderscheppen van deze communicatie

---

tional Solutions to the Problem of Diplomatic Crime and Immunity', *Hofstra Law Review* 2007, 601-636.

67 Art. 10 (iv), Aanbeveling 1523 (2001), Eur. Parl. Ass. Deb. (18th Sess.), 26 juni 2001.

68 J. SALMON 2009, 216.

69 SATOW, 115; H.P. HESTERMEYER, *o.c.*, 7; W.-M. CHOI, 'Diplomatic and Consular Law in the Internet Age', *Singapore Yearbook of International Law* 2006, 125.

door de ontvangende Staat is niet toegestaan.⁷⁰ Vandaag is een groot deel van de papieren communicatie tussen zendingen en zendstaat vervangen door het gebruik van elektronische post. Het is bijgevolg van essentieel belang dat de ontvangende Staat de internetverbindingen van de zendingen niet verstoort. Zendingen moeten geen toestemming vragen aan de ontvangende Staat om communicatie uit te wisselen met de zendstaat; enkel voor het installeren en gebruiken van draadloze zenders is goedkeuring door de ontvangende Staat vereist (art. 27, § 1 *in fine*). Vertaald naar moderne communicatietechnieken betekent dit dat voor draadloze verbindingen zoals bv. draadloos internet de goedkeuring van de ontvangende Staat vereist is.⁷¹

13. Diplomaten worden vandaag de dag overspoeld door elektronische berichten; de introductie van elektronische communicatie heeft tot gevolg dat communicatie-uitwisseling veel sneller en intensiever gebeurt.⁷² Er is bijgevolg een noodzaak aan training van diplomaten om hen in staat te stellen efficiënt gebruik te maken van nieuwe communicatietechnieken.⁷³ Er wordt vandaag gesproken van 'e-diplomats' die getraind zijn in 'digital diplomacy'⁷⁴: 'twitter', websites en blogs worden gezien als interessante middelen om diplomatieke communicatie te vergemakkelijken, inclusief contacten met de burger. De Verenigde Staten hechten bijvoorbeeld veel belang aan de ontwikkeling van e-diplomacy; ze hebben een 'Office of e-diplomacy' dat deel uitmaakt van het Department of State, en spreken zelfs van 'virtual presence posts', waarbij diplomatieke vertegenwoordiging aan de hand van virtuele middelen gebeurt (zoals internetgesprekken met diplomaten en informatieve websites) en fysieke diplomatieke vertegenwoordiging deels vervangt.⁷⁵

14. Naast mogelijke voordelen houdt de ontwikkeling en het gebruik van nieuwe communicatietechnieken ook gevaren in. Ook de onschendbaarheid

70 Dit in tegenstelling tot de af luisterpraktijken die soms toegepast worden. Een recent voorbeeld is het door het Amerikaanse Nationale Veiligheidsagentschap aangemoedigde af luisteren van Permanente Vertegenwoordigingen te New York van de leden van de VN Veiligheidsraad waarvan de stemmen beslissend zouden zijn om een resolutie die het gebruik van geweld tegen Irak zou legitimeren, goed te keuren. Dit lekte uit in *The Observer* van 2 maart 2003. Zie E. DENZA, *o.c.*, 222.

71 W.-M. CHOI, *o.c.*, 125.

72 A. DEGRAND-GUILLAUD, 'Characteristics of and Recommendations for EU Coordination at the UN', *European Foreign Affairs Review* 2009, 615; C. JÖNSSON en M. HALL, *o.c.*, 410; M. KOCH, *o.c.*, 355.

73 Een internationaal initiatief in dit verband is de VN *World Summit on the Information Society* (WSIS), die een werkgroep oprichtte die specifiek belast werd met internetbeleid (internet governance). Voor een uitgebreide bespreking van de WSIS en de mogelijke gevolgen ervan voor diplomatie, zie J. KURBALIJA, 'World Summit on Information Society and Development of Internet Diplomacy', *Diplo Internet Governance and Policy Discussion Papers*, beschikbaar online: <http://www.diplomacy.edu/poolbin.asp?IDPool=456> (consultatie januari 2011); C. JÖNSSON en M. HALL, *o.c.*, 410-411.

74 De DiploFoundation biedt bv. online cursussen aan en organiseert verschillende colloquia omtrent het thema die ook online te volgen zijn. Zie: <http://edip.diplomacy.edu/>.

75 U.S. Department of State, Office of e-diplomacy, beschikbaar op: <http://www.state.gov/m/irm/ediplomacy/> (consultatie januari 2011).

van archieven en documenten van de zending (art. 24 VWDV) komt onder druk te staan. De recente openbaarmaking van Amerikaanse diplomatieke documenten door WikiLeaks toont de risico's van toegang tot diplomatieke documenten via het internet (of intranet). Eerste reacties na de WikiLeaks onthullingen spraken van een ramp voor de diplomatie, aangezien diplomatieke betrekkingen en onderhandelingen zonder discretie en geheimhouding van gevoelige communicatie onbegonnen werk zijn.⁷⁶ De gevolgen van de WikiLeaks onthullingen mogen echter niet overdreven worden. In praktijk valt de bescherming van vrije en veilige diplomatieke communicatie immers nooit volledig te garanderen. In dit opzicht is de rechtspraak betreffende persvrijheid van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) verhelderend: volgens het EHRM geldt de persvrijheid ook in omstandigheden waarin statelijke activiteiten en beslissingen niet automatisch onderworpen worden aan democratische controle of rechterlijke toetsing omwille van hun confidentiële aard⁷⁷ - zoals bijvoorbeeld diplomatieke documenten. Verschillende gevallen zijn bekend van schendingen van vrije en veilige diplomatieke communicatie.⁷⁸ Uiteraard is de bescherming die gegarandeerd kan worden afhankelijk van het communicatiemiddel; zo is een brief die per post wordt verstuurd ondanks art. 27, § 2, VWDV gemakkelijker te openen dan een verzegelde diplomatieke tas die door een koerier wordt vervoerd.⁷⁹ Naar analogie zou men vandaag kunnen stellen dat de veiligheid van gevoelige diplomatieke informatie verstuurd via elektronische post zeer moeilijk gegarandeerd kan worden. Het gebruik van gecodeerde boodschappen die verzonden worden via het internet kan enig soelaas bieden.⁸⁰ Voor uitwisseling van de meest gevoelige diplomatieke informatie kan beroep gedaan worden op de diplomatieke tas (art. 27, § 3, VWDV), vervoerd door een koerier (art. 27, §§ 5-6).

§2. De diplomatieke tas: meest veilige communicatiemiddel

15. De diplomatieke tas geniet bescherming van het VWDV indien de pakketten welke de diplomatieke tas vormen aan de buitenkant duidelijk zichtbare kentekenen dragen waaruit hun aard blijkt⁸¹ en slechts diplomatieke documen-

76 The Telegraph, 'WikiLeaks sparks worldwide diplomatic crisis', 28 november 2010; *Opinio Juris Blog*, P. SPIRO, 'Latest WikiLeaks Dump: Swan Song for the Diplomatic Cable?', 28 november 2010; *DiploFoundation Blog*, J. KURBALIJA, 'How will WikiLeaks affect diplomacy?', 30 november 2010.

77 EHRM, *Stoll t. Zwitserland*, 10 december 2007, nr. 69698/01, § 110.

78 E. DENZA, *o.c.*, 211-227; J.-P. PANCRACIO, *o.c.*, 248; A. PLANTEY, *o.c.*, 293; J. SALMON, *o.c.*, 250; SATOW, 114-116.

79 Zie SATOW, 116: '*...in practice this inviolability cannot be guaranteed if the letters are sent through the public post rather than through a sealed diplomatic bag, this provision is seldom relied on or publicly invoked*'.

80 H.P. HESTERMEYER, *o.c.*, 10; A. PLANTEY, *o.c.*, 293-294.

81 Zie bv. Zie bv. Rechtbank Haarlem 23 juni 2006, eerste aanleg (correctieel), nr. 15/500349-06, te consulteren op www.rechtspraak.nl, waar het ging om cocaïne vervoerd in een diplomatieke koffer: 'Cruciaal voor het oplossen van de door de raadsman opgeworpen kwestie is het antwoord op de vraag of de koffer die bij verdachte werd aangetroffen, moet worden aangemerkt als een diplomatieke koffer zoals bedoeld in artikel 27 lid 4 van het Verdrag van Wenen. (...) Een koffer

ten of voor officieel gebruik bestemde goederen bevat (art 27, § 4). Indien de diplomatieke tas wordt vervoerd door een diplomatieke koerier (art. 27, § 5) die toezicht houdt op de tas, wordt veiligheid nog beter gegarandeerd. Het Verdrag van Wenen inzake het consulaire verkeer van 24 april 1963⁸² staat toe dat in geval de bevoegde overheden van de verblijfstaat ernstige redenen hebben om te vermoeden dat de consulaire tas wordt misbruikt, deze teruggestuurd kan worden naar de zendstaat, of geopend kan worden mits toestemming van de zendstaat.⁸³ Het VVDV is strenger in dit opzicht⁸⁴: de diplomatieke tas mag niet worden geopend of vastgehouden, zelfs indien er een vermoeden is van misbruik (art. 27, § 3). Toen deze bepaling werd aangenomen waren Staten zich bewust van mogelijke misbruiken (zoals bv. het gebruik van de diplomatieke tas voor wapen- of drugssmokkel).⁸⁵ Toch werd meer belang gehecht aan de vrije en veilige communicatie in de vorm van de bescherming van de diplomatieke tas. Niettemin bleef deze kwestie het voorwerp van discussie: verschillende Staten hebben voorbehoud gemaakt bij de bescherming van de diplomatieke tas die art. 27 VVDV biedt.⁸⁶ Deze landen proberen zo – onder de door hen bepaalde voorwaarden – zich het recht voor te behouden in bepaalde omstandigheden de diplomatieke tas te openen of terug te sturen naar de afzender. Andere Staten stelden op hun beurt bezwaren tegen deze voorbehou-

---

kan slechts als een diplomatieke koffer worden beschouwd indien deze meerdere extern zichtbare kenmerken heeft. (...) Een diplomatieke tas dient een zegel van de zendstaat te hebben alsmede een etiket of label waarop duidelijk staat aangegeven dat het een diplomatieke tas betreft. Nu uit de stukken van het dossier blijkt dat de door verdachte meegevoerde koffer slechts voorzien was van zegellak, kan niet worden gezegd dat aan de gestelde eisen voor een diplomatieke koffer werd voldaan. Dat betekent dat in het overleg dat de desbetreffende douaneambtenaren hadden met de officier van justitie voordat zij overgingen tot het openen van de koffer, op goede gronden is vastgesteld dat het in casu niet ging om een diplomatieke koffer als bedoeld in meergenoemd Verdrag.'

82 Verdrag van Wenen inzake consulaire verkeer, opgemaakt te Wenen op 24 april 1963, instemmingswet 17 juli 1970 (*B.S.* 14 november 1970), bekrachtiging 9 september 1970, internationale inwerkingtreding 19 maart 1967, inwerkingtreding België 9 oktober 1970, *UNTS* nr. 8638, BRONNEN, 495.

83 Art. 35, § 3, Verdrag van Wenen inzake Consulaire Verkeer.

84 Deze regel opgenomen in het VVDV is eveneens strenger dan het gewoonrecht dat in voege was vóór de inwerkingtreding van het Verdrag. Het internationaal gewoonrecht liet immers – net zoals het Verdrag van Wenen inzake Consulaire Verkeer- terugzending of opening mits toestemming van de zendstaat toe in geval van verdachte diplomatieke tassen. Zie M.J.F. ADDICOTT, 'The Status of the Diplomatic Bag: A Proposed United States Position', *Houston Journal of International Law* 1991, 224-225; J. D'ASPREMONT, 'Diplomatic Courier and Bag', *Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, 2, beschikbaar op: www.mpepil.com (consultatie januari 2011); E. DENZA, *o.c.*, 227; SATOW, 116.

85 J. D'ASPREMONT, *ibid.*; E. DENZA, *o.c.*, 227; J. SALMON, *o.c.*, 247-249; SATOW, 116; A. ZEIDMAN, 'The abuse of the diplomatic bag: a proposed solution', *Cardozo Law Review* 1989, 427.

86 O.a. Bahrein, Katar, Koeweit, Libië en Saoedi-Arabië maakten een voorbehoud in deze zin. Voor een overzicht van de verschillende voorbehouden, zie: UN Treaty Collection, beschikbaar op: http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=III-3&chapter=3&lang=en (consultatie januari 2011).

den.⁸⁷ Er wordt onder andere geargumenteed dat voorbehouden in deze zin ingaan tegen het voorwerp en het doel van het VWDV⁸⁸ en derhalve niet geldig zijn.⁸⁹ Omwille van het wederkerige karakter van diplomatieke relaties zullen mogelijke concrete conflicten veelal door Staten onderling geregeld worden.⁹⁰

16. De moeilijke afweging tussen bescherming van diplomatieke communicatie en het tegengaan van misbruik zorgt voor een verder actueel spanningsveld. Zoals hoger aangegeven, beschermt art. 27, § 3, VWDV de diplomatieke tas door de opening ervan te verbieden. Inmiddels bestaan echter technieken die de inhoud van de tas kunnen weergeven zonder opening. Het gebruik van dergelijke technieken om de aanwezigheid van explosieven, metaal, drugs en radioactieve bestanddelen na te gaan, wordt verantwoord door de regel dat diplomatieke tassen enkel goederen mogen bevatten die voor officieel gebruik bestemd zijn (art. 27, § 4).⁹¹ Er kon echter geen eensgezindheid gevonden worden over de geldigheid en voorwaarden van scanningtechnieken.⁹² In 1989 stelde de Commissie voor Internationaal Recht (ILC) een rapport over de bescherming van de diplomatieke tas op⁹³ en raadde aan een intergouvernementele conferentie te organiseren voor een verdere codificatie van de bescherming

87 Zie bv. de bezwaren van Australië, Frankrijk, Verenigd Koninkrijk, Ierland en de Verenigde Staten.

88 Zie bv. de bezwaren van Mongolië, Polen en de Sovjetunie.

89 Zie art. 19 c van het Verdrag van Wenen inzake het Verdragenrecht, opgemaakt te Wenen op 23 mei 1969, instemmingswet 8 juni 1992 (*B.S.* 25 december 1993), toetreding 1 september 1992, internationale inwerkingtreding 27 januari 1980, inwerkingtreding voor België 1 oktober 1992, *UNTS* nr. 18232, BRONNEN, 153. Krachtens deze bepaling kan een voorbehoud niet gemaakt worden indien het niet verenigbaar is met het voorwerp en doel van het verdrag waarop het betrekking heeft.

90 Het bezwaar van Nederland m.b.t. het voorbehoud dat Bahrein stelde in verband met de bescherming van de diplomatieke tas toont dit aan: *'The Kingdom of the Netherlands does not accept the declaration by the State of Bahrain concerning article 27, paragraph 3 of the Convention. It takes the view that this provision remains in force in relations between it and the State of Bahrain in accordance with international customary law. The Kingdom of the Netherlands is nevertheless prepared to agree to the following arrangement on a basis of reciprocity: If the authorities of the receiving state have serious grounds for supposing that the diplomatic bag contains something which pursuant to article 27, paragraph 4 of the Convention may not be sent in the diplomatic bag, they may demand that the bag be opened in the presence of the representative of the diplomat mission concerned. If the authorities of the sending state refuse to comply with such a request, the diplomatic bag shall be sent back to the place of origin.'*

91 Zie in deze zin E. DENZA, *o.c.*, 241; SATOW, 117, die pleiten voor het toestaan van drugshonden en andere technieken die externe controle van diplomatieke tassen toestaan.

92 Nieuw-Zeeland liet scanning bv. niet toe, Oostenrijk liet scanning toe zolang het gebeurde op niet-discriminatoire wijze, terwijl Koeweit overging tot systematische scanning van diplomatische tassen. Zie E. DENZA, *o.c.*, 239-240; J. SALMON, *o.c.*, 248-249.

93 Commissie voor Internationaal Recht, 'Status of the Diplomatic Courier and the Diplomatic Bag not Accompanied by Diplomatic Courier', *ILC Yearbook 1989* vol. II, 41e sessie, 1989 (hierna: 'ILC 1989 Rapport').

van de kwestie.⁹⁴ De Commissie adviseerde het behoud van de onschendbaarheid van de diplomatieke tas, met inbegrip van een verbod op scanning. De mogelijkheid om de tas te openen mits toestemming en aanwezigheid van een vertegenwoordiger van de zendstaat of de terugzending van de tas, in geval van gegronde redenen van verdenking van niet toegestaan gebruik ervan, werden als uitzonderingen behouden.⁹⁵ Tot op vandaag werd geen gevolg gegeven aan deze aanbevelingen. Ook de opvattingen in de rechtsleer blijven verdeeld. DENZA is van oordeel dat scanning van diplomatieke tassen niet in strijd is met het Verdrag, op voorwaarde dat de scanning niet toelaat de concrete inhoud en betekenis van de diplomatieke communicatie te achterhalen.⁹⁶ Andere auteurs argumenteren dat scanning niet toegelaten is⁹⁷; nieuwe scantechnieken laten precies toe de inhoud van de communicatie te ontdekken. Wat wél algemeen aanvaard wordt is dat luchthavenautoriteiten diplomatieke tassen kunnen scannen, en kunnen weigeren een diplomatieke tas te vervoeren indien ze vermoeden dat de tas een gevaar betekent voor de veiligheid van het luchtverkeer.⁹⁸ Indien de zendstaat weigert een diplomatieke tas te laten scannen door luchthavenautoriteiten, kan de zendstaat een ander vervoermiddel zoeken.

17. In de geglobaliseerde wereld van vandaag heerst nood aan snelle, wereldwijde communicatie. Zoals hoger opgemerkt, is diplomatieke communicatie over het internet enorm toegenomen. Geïnspireerd door deze trend suggereerde WON-MOG CHOI de nood aan een 'diplomatieke cybertas'.⁹⁹ Als cybertas zou de zendstaat een cluster van elektronische documenten kunnen samenstellen en deze voorzien van een zichtbaar teken aan de buitenkant (zoals bv. een specifieke bestandsnaam voorzien van een elektronische handtekening van de overheid). De ontvangende Staat zou deze bestanden – overeenkomstig de bescherming van de diplomatieke tas - niet mogen openen of bijhouden. Ook hier rijst het probleem om een afweging te maken tussen veiligheid van communicatie en misbruik: naar analogie met art. 27, § 4, VWDV zouden diplomatieke cybertassen die geen verband houden met officieel gebruik niet beschermd zijn. In deze zin kunnen technieken die kinderpornografie, computervirussen en dergelijke detecteren worden toegestaan, terwijl detectietechnieken die de betekenis van diplomatieke communicatie kunnen ontcijferen verboden blijven.

---

94 ILC 1989 Rapport, 13.

95 ILC 1989 Rapport, art. 28, § 1: '*The diplomatic bag shall be inviolable wherever it may be; it shall not be opened or detained and shall be exempt from examination directly or through electronic or other technical devices.*'. Zie J. SALMON, *o.c.*, 249, die het voorstel van het ILC betreurt.

96 E. DENZA, *o.c.*, 241.

97 M.J.F. ADDICOTT, *o.c.*, 236; J. D'ASPROMONT, 'Diplomatic Courier and Bag', 3; J.-P. PANCRACIO, *o.c.*, 247; SATOW, 118.

98 M.J.F. ADDICOTT, *o.c.*, 236-237; J. D'ASPROMONT, *ibid.*; E. DENZA, *o.c.*, 241; SATOW, 117.

99 W-M CHOI, *o.c.*, 127.

V. Diplomatieke immuniteiten en mensenrechten

18. Eerder gaven we aan dat er een zeker spanningsveld bestaat tussen de toepassing van het VWDV en diverse mensenrechtenverdragen. Dit vertaalt zich ook in procedures voor nationale rechtbanken. Men kan bv. denken aan de verhouding tussen het recht op toegang tot de rechter en diplomatieke immuniteiten die verhinderen dat een zaak voorkomt.¹⁰⁰ Als gevolg van occasioneel misbruik van diplomatieke immuniteiten rijst de vraag naar een beperking van deze immuniteiten met het oog op het respect voor de mensenrechten.¹⁰¹ Deze bijdrage bespreekt twee actuele vraagstukken: hoe verhouden de rechten van het kind en de vrijheid van meningsuiting zich ten opzichte van het internationaal diplomatiek recht?

§1. Rechten van het kind

19. Een eerste vraagstuk betreft de verhouding tussen het VWDV en het Verdrag inzake de Rechten van het Kind (hierna: 'Kinderrechtenverdrag')¹⁰² en hoe nationale hoven en rechtbanken hiermee dienen om te gaan. Op een verdragspartij bij het Kinderrechtenverdrag rust de verplichting tot het nemen van alle wettelijke en bestuurlijke maatregelen ter verzekering van de bescherming en de zorg die nodig zijn voor het welzijn van het kind (art. 3, § 1) en ter bescherming tegen alle vormen van lichamelijk of geestelijk geweld, letsel of misbruik, lichamelijke of geestelijke verwaarlozing of nalatige behandeling, mishandeling of exploitatie (art. 19, § 1). Bovendien verplicht art. 2 Kinderrechtenverdrag de verdragspartijen de rechten van elk kind onder hun rechtsbevoegdheid te eerbiedigen en waarborgen zonder discriminatie van welke aard ook.¹⁰³ Zoals eerder vermeld, legt het VWDV op zijn beurt de ontvangende Staat de verplichting op om immuniteit van strafrechtelijke, burgerrechtelijke en administratiefrechtelijke rechtsmacht toe te kennen aan geaccrediteerde diplomaten én inwonende gezinsleden, waaronder minderjarige kinderen (artt. 31 en 37 VWDV). De immuniteit van kinderen van diplomaten kan in de prak-

¹⁰⁰ Zie in dit opzicht bv. Arbh. Brussel 25 november 2002, *T.Vreemd.* 2003, 143; Brussel (9e k.) 4 oktober 2002, *J.T.* 2003, 318; Arbh. Brussel 28 april 2003, nr. 42.534, *T.Vreemd.* 2003, afl. 3, 252.

¹⁰¹ J. SALMON, 2009, 215; F. O. VICUNA, *o.c.*, 35.

¹⁰² Verdrag inzake de rechten van het kind, opgemaakt te New York op 20 november 1989, instemmingswet 25 november 1991 (*B.S.* 17 januari 1992 en 3 augustus 2004), Decr. VI.R. 15 mei 1991 (*B.S.* 13 juli 1991), Decr. Fr. Gem. R. 3 juli 1991 (*B.S.* 5 september 1991), Decr. D. Gem. R. 25 juni 1991 (*B.S.* 9 augustus 1991), bekrachtiging 16 december 1991, internationale inwerkingtreding 2 september 1990, inwerkingtreding voor België 15 januari 1992, *UNTS* nr. 27531, BRONNEN, 680.

¹⁰³ De Belgische grondwetgever vertaalde in 2008 een aantal kernbepalingen van het Kinderrechtenverdrag, waaronder art. 3, in artikel 22*bis*, tweede lid Gw.; Er werd geoordeeld dat art. 2 Kinderrechtenverdrag reeds gewaarborgd werd door de artt. 10 en 11 Gw. Zie W. VANDENHOLE, 'Twintig jaar kinderrechtenverdrag (1989-2009): een Belgische stand van zaken', *R.W.* 2009-2010, 386; K. HERBOTS en J. PUT, 'De grondwettelijke verankering van kinderrechten', *T.J.K.* 2010, 9.

tijk leiden tot een *de facto* discriminatie in hun rechtspositie. Twee voorbeelden uit de Belgische rechtspraak illustreren de recente ontwikkelingen.

20. Een eerste discussie die gevoerd werd voor de Belgische hoven en rechtbanken betrof de vraag of er een plicht bestaat voor de ontvangende Staat om dwingende pedagogische maatregelen of beschermingsmaatregelen te nemen wanneer een minderjarige zich in een gevaarsituatie bevindt en er een mogelijk conflict is met diplomatieke immuniteiten. *In casu* ging het om een geval van mishandeling door een diplomaat van zijn eigen minderjarig kind.¹⁰⁴ De Jeugdkamer van het Hof van Beroep te Brussel oordeelde in 2002 dat bepalingen van het VWDV strijdig zijn met de beschermingsplicht vervat in het Kinderrechtenverdrag indien deze leiden tot de onmogelijkheid van het instellen van een procedure door het openbaar ministerie van de jeugdrechtbank ter bescherming van kinderen van diplomaten.¹⁰⁵ Het Hof stelde dat de immuniteiten toegekend aan diplomaten en hun inwonende gezinsleden krachtens de artt. 31 en 37 VWDV niet in die zin kunnen worden geïnterpreteerd dat de bevoegde instanties in de ontvangende Staat geen afdwingbare pedagogische of beschermingsmaatregelen zouden kunnen nemen ten aanzien van kinderen die zich in een problematische opvoedingssituatie bevinden: '*Een dergelijke interpretatie strookt niet met art. 29 van hetzelfde verdrag dat, in combinatie met art. 37, aan de ontvangende Staat duidelijk de verplichting oplegt alle geëigende maatregelen te nemen om te verhinderen dat de persoon, de vrijheid of de waardigheid van de inwonende gezinsleden van de diplomatieke ambtenaren in gevaar wordt gebracht.*'¹⁰⁶ Zoals hoger gesteld, heeft de beschermingsplicht vervat in het VWDV tot doel de diplomaat te vrijwaren tegen inmenging in de uitoefening van zijn functies (*supra*, nr. 4). Het is dan ook juridisch betwistbaar dat het VWDV op basis van een dergelijke ruime lezing van art. 29 zou kunnen worden ingeroepen tegen eigen daden van een diplomaat.¹⁰⁷ Art. 29 beoogt louter de bescherming tegen inmenging van een ontvangende Staat in de onafhankelijke uitoefening van diplomatieke functies op zijn grondgebied.¹⁰⁸

21. Een tweede discussiepunt in de rechtspraak betreft de voorrang van art. 2 Kinderrechtenverdrag op diplomatieke immuniteiten in burgerlijke procedures.

---

¹⁰⁴ Brussel (jeugdkamer) 1 maart 2002, *R.W.* 2002-03, 301, noot F. DE BOCK en C. VAN ASSCHE.

¹⁰⁵ Daarnaast riep het Hof het beginsel *lex posterior derogat legi priori* in om de voorrang van het Kinderrechtenverdrag (1989) op het VWDV (1961) kracht bij te zetten, wat betwistbaar is in het licht van art. 30 Weens Verdragenverdrag (en de daarin vervatte gewoonterechtelijke norm), dat de toepassing van dit beginsel afhankelijk maakt van de voorwaarde dat het om "twee achtereenvolgende verdragen die betrekking hebben op hetzelfde onderwerp" gaat. Brussel (jeugdkamer) 1 maart 2002, *o.c.*, 303. Zie ook J. WOUTERS en M. VIDAL, 'Internationaal recht voor de Belgische rechter: een bloemlezing uit de recente rechtspraak (2000-2005)', in K. LENAERTS en J. WOUTERS (eds.), *Internationaal en Europees Recht*, Themis Cahier nr. 31, Brugge, Die Keure, 2005, (49), p. 57, nr. 14.

¹⁰⁶ Brussel (jeugdkamer) 1 maart 2002, *R.W.* 2002-03, 302.

¹⁰⁷ Zie noot F. DE BOCK en C. VAN ASSCHE bij Brussel (jeugdkamer) 1 maart 2002, *o.c.*, 304.

¹⁰⁸ J. SALMON, *o.c.*, 182.

De Rechtbank van Brussel nam deze stelling aan in een kortgedingzaak in 2007.¹⁰⁹ In een rechtsgeding betreffende de voorlopige maatregelen aangaande gemeenschappelijke minderjarige kinderen in de echtscheidingsprocedure van een diplomate en haar toenmalige echtgenoot, beide Deense staatsburgers, riep de eerste partij haar diplomatieke immuniteit in. Het is een algemeen aanvaarde regel dat de immuniteit van een diplomatiek agent ook geldt in echtscheidings- en voogdijprocedures.¹¹⁰ De Rechtbank oordeelde dat de immuniteit op kunstmatige wijze werd ingeroepen om twee redenen: het eigenlijke doel van diplomatieke immuniteit is de waarborging van de soevereiniteit van Staten, niet van privébelangen, en de diplomatieke opdracht van de vrouw zou binnen een aantal dagen aflopen. *In casu* had de diplomate de intentie om het jongste kind na afloop van haar diplomatieke opdracht mee te nemen naar Denemarken. Haar echtgenoot, werkzaam bij de Raad van de EU, wilde het kind zijn opleiding in Brussel laten afmaken. De Rechtbank oordeelde dat '[l]e privilège s'attachant à l'immunité diplomatique doit céder devant le principe universel de l'intérêt des enfants garanti par la Convention internationale relative aux droits de l'enfant du 20 novembre 1989 et notamment par son article 2'.¹¹¹ In de daaropvolgende beroepsprocedure bleef deze redenering niet overeind.¹¹² Het Hof van Beroep oordeelde in 2008 dat de immuniteiten vervat in het VWDV ook gelden voor handelingen gesteld in de privésfeer, zodat een Belgische rechter zijn rechtsmacht dient af te wijzen.¹¹³ Dit tast de bepalingen van het Kinderrechtenverdrag niet aan: de zaak kon aanhangig worden gemaakt in Denemarken, net als België verdragspartij bij voornoemd verdrag.¹¹⁴ De geïntimeerde partij had nochtans het eerder besproken arrest uit 2002 van hetzelfde Hof ingeroepen. Het Hof van Beroep oordeelde dat er in de feiten een verschil was m.b.t. het gevaar waarin de kinderen zich bevonden. In de aangehaalde zaak ging de diplomatieke immuniteit zo manifest in tegen het belang van de kinderen dat de rechterlijke ingreep gerechtvaardigd was.¹¹⁵

109 Kort. Ged. Rb. Brussel 21 december 2007, *Act.dr.fam.* 2008, 122.

110 SATOW, 133.

111 *Supra* noot 109.

112 Brussel 17 oktober 2008, *Act.dr.fam.* 2008, 123; *J.L.M.B.* 2008, 1372 en <http://jlmbl.larcier.be>; *Rev.dr.étr.* 2009 (samenvatting), 725; *Rev.trim.dr.fam.* 2009 (weergave), 849.

113 Het Hof oordeelde hier terecht en overeenkomstig het internationaal diplomatiek recht dat immuniteit zich uitstrekt tot daden in de privésfeer. Zie ook J. WOUTERS en F. NAERT, 'Internationale immuniteiten in de Belgische rechtspraak', in J. WOUTERS en K. LENAERTS (eds.), *Internationaal en Europees Recht*, Themis Cahier nr. 13, 2002, (33), p. 41, nr. 13.

114 Somalië en de V.S. zijn de enige staten die het Kinderrechtenverdrag niet ratificeerden, hoewel ze het in respectievelijk 2002 en 1995 ondertekenden.

115 Brussel 17 oktober 2008, 126: '*La référence faite par monsieur C. à un arrêt précédemment rendu par la chambre de la jeunesse de cette cour le 1er mars 2002, écartant, sur la base des dispositions de la Convention de New York relative aux droits de l'enfant, l'immunité de juridiction revendiquée par un agent diplomatique, n'est pas pertinente dans la mesure où il s'agissait en cette cause de prendre des mesures de protection à l'égard d'enfants considérés comme étant en danger; la cour ayant constaté qu'il y avait manifestement contrariété entre la reconnais-*

§2. Beperkingen van de persvrijheid

22. Een tweede actueel vraagstuk inzake de verhouding tussen diplomatiek recht en mensenrechten handelt over de vrijheid van meningsuiting, meer bepaald de persvrijheid, en het geheim van diplomatieke communicatie. In 2007 diende het EHRM zich uit te spreken over een journalist die door de Zwitserse rechter veroordeeld was tot het betalen van een boete van 800 Zwitserse Frank na het publiceren van een reeks artikels waarin diplomatieke briefwisseling geciteerd werd.¹¹⁶ De Zwitserse ambassadeur in Washington D.C. had een geheim rapport betreffende de te volgen strategieën bij onderhandelingen met Zwitserse banken over de toekenning van herstelvergoedingen aan Joodse slachtoffers van de Holocaust via fax doorgestuurd aan Zwitserse overheidsdiensten en andere diplomatieke posten. De journalist in kwestie kreeg dit rapport in handen, vermoedelijk door een lek bij een overheidsorgaan, en verwees in krantenartikels zowel naar het diplomatiek rapport als naar de werkwijze van de ambassadeur. Na een strafrechtelijke veroordeling wegens het overtreden van een Zwitserse wet die het openbaar maken van geheime diplomatieke documenten verbood, maakte de journalist de zaak aanhangig bij het EHRM.

23. In de jurisprudentie van het EHRM inzake vrijheid van meningsuiting vormt het belang van informatieverstrekking aan het publiek door journalisten steeds een belangrijke afweging *contra* de beperking van deze vrijheid door overheden op basis van art. 10, § 2, EVRM.¹¹⁷ In de zaak *Stoll t. Zwitserland*

---

sance de l'immunité de juridiction dont se prévalait le père diplomate, et la protection de l'intérêt des enfants.'

116 Zie ook W. VERRIJDT, 'Europees Hof voor de Rechten van de Mens [overzicht rechtspraak 2007]', *T.B.P.* 2010, 531-548.

117 Zie bv. in chronologische volgorde: *Weber t. Zwitserland*, 22 mei 1990, Series A nr. 177; *Observer & Guardian t. Verenigd Koninkrijk*, 26 november 1991, Series A nr. 216; *Open Door & Dublin Well Woman t. Ierland*, 29 oktober 1992, Series A nr. 246-A; *Hadjianastassiou t. Griekenland*, 16 december 1992, Series A nr. 252; *Vereniging Weekblad Bluf! t. Nederland*, 9 februari 1995, Series A nr. 306-A; *Fressoz & Roire t. Frankrijk*, 21 januari 1999, nr. 29183/95, *E.C.H.R.* 1999-I; *Éditions Plon t. Frankrijk*, 18 mei 2004, nr. 58148/00, *E.C.H.R.* 2004-IV; *Pedersen en Baadsgaard t. Denemarken*, 17 december 2004, nr. 49017/99, *E.C.H.R.* 2004-XI; *Tourancheau & July t. Frankrijk*, 24 november 2005, nr. 53886/00, *N.J.W.* 2006, 404, noot E. BREMS; *Dammann t. Zwitserland*, 25 april 2006, nr. 77551/01, voor een bespreking zie D. VOORHOOF, 'Journalist straffen voor schending beroepsgeheim strijdig met art. 10 EVRM', *Mediaforum* 2006, 206-213; *Leempoel & S.A. ED. Ciné Revue t. België*, 9 november 2006, nr. 64772/01, voor een bespreking zie W. VERRIJDT, 'Europees Hof voor de Rechten van de Mens [overzicht rechtspraak juli 2006 - december 2006]', *T.B.P.* 2009, (533), 538; *Radio Twist t. Slowakije*, 19 december 2006, nr. 62202/00, *E.C.H.R.* 2006-XV; *Eerikäinen et al. t. Finland*, 10 februari 2009, nr. 3514/02, samenvatting *Mediaforum* 2009, 94; *Times Newspapers Ltd t. Verenigd Koninkrijk*, 10 maart 2009, nrs. 3002/03 en 23676/03, te consulteren op <http://echr.coe.int/echr/en/hudoc>; *Financial Times Ltd et al. t. Verenigd Koninkrijk*, 15 december 2009, nr. 821/03, te consulteren op <http://echr.coe.int/echr/en/hudoc>; *Fatullayev t. Azerbeidjan*, 22 april 2010, nr. 40984/07; *Sanoma Uitgevers t. Nederland*, 14 september 2010, nr. 38224/03, D. VOORHOOF, 'Straatsburg fluit eigen rechters terug in zaak van journalistiek bron-nengeheim', *Juristenkrant* 2010, afl. 215, 2.

herhaalde het EHRM dat de beginselen betreffende persvrijheid ook toepasselijk zijn in omstandigheden waarin statelijke activiteiten en beslissingen niet automatisch onderworpen worden aan democratische controle of rechterlijke toetsing omwille van hun confidentiële aard.¹¹⁸ Het was de eerste maal dat het EHRM zich uitsprak over art. 10 EVRM in een diplomatieke context. Zoals de Zwitserse overheid in haar argumentatie aanhaalde, beschermt het VWDV de geheimhouding van alle diplomatieke correspondentie.¹¹⁹ Zwitserland verantwoordde het opleggen van een strafrechtelijke sanctie aan de journalist met een verwijzing naar algemene beginselen van verdragsrecht: "*pacta sunt servanda*" en "staatsaansprakelijkheid" verplichten een overheid verbintenissen aangegaan in een verdrag te eerbiedigen, bv. door ze om te zetten in een nationale strafwet.¹²⁰ Art. 293 van het Zwitserse Strafwetboek hanteert een puur formeel criterium van "geheime correspondentie", waaronder ook diplomatieke documenten als bedoeld in het VWDV vallen.¹²¹ In zijn uitspraak beklemtoonde het EHRM dat het publiek wel degelijk een recht heeft geïnformeerd te worden over gevoelige zaken die hen aanbelangen, zoals het toekennen van Holocaustherstelvergoedingen. Het feit dat het desbetreffende krantenartikel vooral focuste op de persoonlijkheid en de stijl van de ambassadeur, woog volgens het Hof niet op tegen de waarde van het gepubliceerde artikel voor het publieke debat betreffende de zaak.¹²² Het EHRM ontkent het essentiële belang dat de overheid heeft om diplomatieke activiteiten te beschermen niet, maar benadrukt dat diplomatieke rapporten niet beschermd kunnen worden 'tegen elke prijs'.¹²³ Eerder dan de vorm en aard van het document in kwestie, zet het EHRM de afweging tussen enerzijds het publieke belang bij de publicatie van het diplomatieke rapport, en anderzijds het belang van vertrouwelijkheid van de diplomatieke documenten, centraal.¹²⁴ Het Hof is immers van mening dat

¹¹⁸ EHRM, *Stoll t. Zwitserland*, nr. 69698/01, 10 december 2007, § 110, beschikbaar op: <http://echr.coe.int/echr/en/hudoc> (consultatie januari 2011) [Hierna verkort: *Stoll t. Zwitserland*]: '*The Court confirms at the outset the applicability of the above-mentioned principles to the present case. Press freedom assumes even greater importance in circumstances in which State activities and decisions escape democratic or judicial scrutiny on account of their confidential or secret nature.*'

¹¹⁹ *Stoll t. Zwitserland*, § 79: '*The Government further pointed out that the confidentiality of all diplomatic correspondence was enshrined in Articles 24 to 27 of the Vienna Convention on Diplomatic Relations of 18 April 1961 as an absolute principle of international customary law.*'

¹²⁰ *Stoll t. Zwitserland*, § 79: '*Although the Treaty did not provide for any criminal penalties to be imposed for a breach of its articles, the principle of 'pacta sunt servanda' and the rules on States' international liability for unlawful acts meant that the States party to the 1961 Vienna Convention were obliged to honour the undertakings entered into under that instrument.*'

¹²¹ *Stoll t. Zwitserland*, §§ 137-138.

¹²² *Stoll t. Zwitserland*, §§ 117-124; specifiek § 123: '*As the report covered a number of aspects, the fact that the applicant chose to concentrate almost exclusively on the personality of the ambassador and his individual style does not mean that his articles were of no relevance in the context of the public debate.*'

¹²³ *Stoll t. Zwitserland*, § 128: '*In other words, while the confidentiality of diplomatic reports is justified in principle, it cannot be protected at any price.*'

¹²⁴ *Stoll t. Zwitserland*, §129: '*Consequently, in weighing the interests at stake against each other, the content of the diplomatic report in question and the potential thre-*

*'the media's role as critic and watchdog also applies to the sphere of foreign policy... Accordingly, preventing all public debate on matters relating to foreign affairs by invoking the need to protect diplomatic correspondence is unacceptable.'*¹²⁵ Deze bevinding uit het "pre-WikiLeakstijdperk" zal ongetwijfeld nog interesse wekken in actuele debatten.¹²⁶ Ook de overwegingen die het EHRM maakt m.b.t. het lekken van diplomatieke documenten zijn uitermate relevant in het licht van WikiLeaks. Het Hof stelt immers dat de wijze waarop geheime of vertrouwelijke informatie bekomen wordt, relevant is voor zijn afweging.¹²⁷ Het Hof merkt op dat het niet de journalist was die het document in kwestie had gelekt.¹²⁸ Bovendien stelt het Hof dat de Staat primaire verantwoordelijkheid betreffende het verzekeren van vertrouwelijkheid draagt: het is aan de Staat om zijn diensten te organiseren en zijn personeel op te leiden op een manier die verzekert dat vertrouwelijke of geheime informatie niet aan het licht komt.¹²⁹ De overheid had in dit opzicht een onderzoek kunnen openen met het oog op de vervolging van de verantwoordelijke voor het lekken van het document.¹³⁰

24. In zijn redenering legt het EHRM ook een verband met een andere bepaling van het VWDV: de publicatie van het rapport en de verwijzingen naar de persoonlijkheid van de Zwitserse ambassadeur hadden vrijwel zeker geleid tot een *persona non grata* verklaring door de Verenigde Staten op basis van art. 9 VWDV.¹³¹ Tot deze zwaarwichtige diplomatieke veroordeling is het nooit gekomen omwille van de vrijwillige aftreding van de ambassadeur volgend op de publicatie van het persbericht in Zwitserland. Hoewel het EHRM het belang van publiek debat - ook over de inhoud van diplomatieke documenten - erkent, besluit het Hof *in casu* dat het veroordelen van de journalist in kwestie tot een beperkte geldboete geoorloofd was, en niet strijdig met artikel 10 EVRM.¹³² Het Hof komt immers tot de conclusie dat het primaire doel van het gepubliceerde artikel er niet in lag het publiek te informeren met betrekking tot een gevoelige kwestie van algemeen belang, maar eerder lag in het creëren van sensatie en onnodige schandalen betreffende de ambassadeur in kwestie.¹³³ In dit opzicht beging de journalist een overtreding van journalistieke ethische principes (meer bepaald de "*Declaration on the rights and responsibilities of journalists*").¹³⁴ Deze vaststellingen doen afbreuk aan het belang van de publi-

---

at posed by its publication are of even greater importance than its nature and form.'

125 Stoll t. Zwitserland, § 129.

126 Zie *supra* nr. 14.

127 Stoll t. Zwitserland, § 141.

128 Stoll t. Zwitserland, § 142.

129 Stoll t. Zwitserland, § 143.

130 Stoll t. Zwitserland, § 143.

131 Stoll t. Zwitserland, §127: '*...the publishing of a report written by an ambassador and classified as "confidential" or "secret" might not only have an adverse and paralysing effect on a country's foreign policy, but might also make the official concerned almost automatically persona non grata in the host country.'*

132 Stoll t. Zwitserland, § 162.

133 Stoll t. Zwitserland, §§ 145-152.

134 Stoll t. Zwitserland, § 151: '*It is therefore easy to understand why the Press Council, in its conclusions, criticised the newspaper clearly and firmly for the form of*

catie met betrekking tot de bijdrage aan het publiek debat, zoals beschermd door artikel 10 EVRM.¹³⁵ Daarnaast stelt het Hof vast dat de publicatie van het rapport een negatieve impact had kunnen hebben op de onderhandelingen tussen de Zwitserse overheid en de betrokken banken, en bijgevolg de werking van de diplomatieke dienst in gevaar had kunnen brengen door het noodzakelijk klimaat van discretie in diplomatie te ondermijnen.¹³⁶ Het opleggen van een beperkte geldboete, die de pers niet censureert, wordt bijgevolg niet disproportioneel gevonden in het licht van de bescherming die artikel 10 EVRM biedt.¹³⁷

VI. EU diplomatieke betrekkingen

25. Het VWDV vormt samen met het internationaal gewoonterecht het juridisch raamwerk voor het aangaan, onderhouden en beëindigen van interstatelijke relaties. Een belangrijk vraagstuk betreft de toepassing van dit kader door niet-statelijke actoren, zoals de Europese Unie (hierna: 'EU' of 'Unie'), zonder dat een formele toetreding tot het Verdrag van Wenen mogelijk is.¹³⁸ Het Verdrag van Lissabon voorziet in een versterkt extern beleid voor de EU, met inbegrip van de (verdere) uitbouw van een volwaardige en gemeenschappelijke diplomatieke dienst die de gehele Unie zal vertegenwoordigen in derde landen en bij internationale organisaties.¹³⁹ Nieuwe actoren werden in het leven geroepen: de Voorzitter van de Europese Raad en de Hoge Vertegenwoordiger van de Unie voor Buitenlands Zaken en het Veiligheidsbeleid. Catherine Ashton bekleedt deze laatste functie en wordt daarin bijgestaan door de Europese Dienst voor Extern Optreden (EDEO). De externe tak van deze Dienst wordt gevormd door de "EU Delegaties". Deze opvolgers van "Commissiedelegaties" opereren als de diplomatieke gezanten van de gehele Unie. De Delegaties vormen een netwerk van "ambassades" en vervullen als dusdanig een gelijkwaardige functie: de vertegenwoordiging van de Unie bij plaatselijke overheden. Hoewel de EU geen verdragspartij is¹⁴⁰ bij het VWDV past zij de in het Verdrag vervatte regels, waar mogelijk, wel toe in haar diplomatieke betrekkingen. Onvermijdelijk zorgt dit voor nieuwe juridische uitdagingen, voor de Unie en

---

the articles as being in clear breach of the "Declaration on the rights and responsibilities of journalists".

135 Stoll t. Zwitserland, § 152: '*Accordingly, the Court considers that the truncated and reductive form of the articles in question, which was liable to mislead the reader as to the ambassador's personality and abilities, considerably detracted from the importance of their contribution to the public debate protected by Article 10 of the Convention.*'

136 Stoll t. Zwitserland, §§ 130-136.

137 Stoll t. Zwitserland, §§ 153-161.

138 E. DENZA, *o.c.*, 24: relaties tussen Staten en internationale organisaties en tussen internationale organisaties onderling vallen niet onder het toepassingsgebied van het VWDV.

139 Art. 221 Verdrag betreffende de Werking van de Europese Unie, *Pb.* 2010, C 83 (hierna: 'VWEU').

140 Zie de formulering van art. 48 VWDV.

voor het diplomatiek recht in het algemeen, die gepaard gaan met vraagstukken van zowel juridische als praktische aard.

§1. De Europese Unie als "sui generis" actor in het internationaal recht

26. De EU heeft een uniek "*sui generis*" statuut in het internationaal recht. Enerzijds is de Unie geen Staat, waardoor haar een aantal zuiver statelijke competenties in het diplomatiek recht niet toekomen. De EU heeft enkel toegewezen bevoegdheden en de lidstaten blijven op hun beurt soevereine diplomatieke actoren.¹⁴¹ Dit creëert een intern spanningsveld dat regelmatig de limieten van de Unie in het aangaan en onderhouden van diplomatieke relaties bevestigt. Vooreerst is het belangrijk op te merken dat het de lidstaten zijn die over de bevoegdheid beschikken om andere staten of overheden te erkennen, wat een voorwaarde is voor het aangaan van diplomatieke betrekkingen.¹⁴² Dit kan tot praktische moeilijkheden leiden indien de Unie een diplomatiek vertegenwoordiger zou willen accrediteren bij een derde land dat niet door alle 27 lidstaten erkend werd. Daarnaast wordt de EU als internationale actor gehinderd door de afwezigheid van de mogelijkheid tot reciprociteit in diplomatieke relaties. De wederkerigheid van voorrechten en immuniteiten in interstatelijke diplomatieke relaties ligt, zoals eerder aangegeven, ten grondslag aan het VWDV. Staten besluiten in wederzijdse overeenstemming tot het aangaan van diplomatieke relaties met elkaar.¹⁴³ Dit is gebaseerd op wederkerigheid: Staten willen in ruil voor de bescherming die zij op hun territorium bieden aan een buitenlands diplomaat, gelijke voorrechten en immuniteiten toegekend zien aan hun eigen diplomaten die in een derde land verblijven. Echter, als niet-Staat beschikt de EU niet over de bevoegdheid om de voorrechten en immuniteiten voorzien in het VWDV toe te kennen, hoewel ze zelf om een volwaardig statuut voor haar diplomatieke delegaties vraagt in derde landen. Er werd geopteerd voor een pragmatische oplossing: aan de leden van permanente missies geaccrediteerd bij de Unie worden de gebruikelijke voorrechten en immuniteiten verleend door de lidstaat op wiens grondgebied de zetel van de Unie is gevestigd.¹⁴⁴ M.a.w.: het is de Belgische Staat die de voorrechten en immuniteiten toekent aan de buitenlandse vertegenwoordigers bij de EU, die niet bij machte is dit zelf te doen.

Anderzijds wordt de "*sui generis*" plaats van de EU ook bevestigd door haar supranationale kenmerken. Gedurende het proces van Europese eenmaking heeft de Unie, op een wijze ongeëvenaard door eender welke ander internationale organisatie, bevoegdheden verzameld die het mogelijk maken zelfstandig op te treden als een internationale actor.¹⁴⁵ De EU beschikt over een eigen buitenlands beleid en de mogelijkheid om verdragen te onderhandelen en te slui-

141 Art. 4, lid 2, Verdrag betreffende de Europese Unie, *Pb.* 2010, C 83 (hierna: 'VEU').

142 E. DENZA, *o.c.*, 31.

143 Art. 2 VWDV.

144 Art. 16 Protocol nr. 7 betreffende de voorrechten en immuniteiten van de Europese Unie, 30 maart 2010, *Pb.* 2010, C 83.

145 SATOW, 399.

ten.¹⁴⁶ Het Verdrag van Lissabon versterkt deze unieke positie door de Unie uitdrukkelijk rechtspersoonlijkheid te geven.¹⁴⁷ Daarnaast beschikt de Unie thans over een eigen diplomatieke dienst en een actief en passief *jus legationis*. In een tijdspanne van bijna zestig jaar slaagde de Commissie er in om gradueel een wereldwijd bi- en multilateraal diplomatiek netwerk uit te bouwen, met inbegrip van diplomatiek en ander personeel en buitenlandse eigendommen. Van de 138 EU-delegaties¹⁴⁸ zijn er 131 bilaterale - regionale delegaties meegerekend - geaccrediteerd bij bijna 160 landen. Zeven delegaties vertegenwoordigen de EU bij andere internationale organisaties.¹⁴⁹

§2. De Europese Unie als diplomatiek actor

27. Ter regulering van dit Europees diplomatiek netwerk werd geopteerd voor het aanwenden van het VWDV middels specifieke overeenkomsten met ontvangende Staten. Dit leidt tot een originele juridische constructie waarbij de inhoud van een multilateraal verdrag in bilaterale relaties van toepassing wordt gemaakt. In het diplomatiek recht is het aan Staten om met wederzijdse instemming over te gaan tot de opening van een diplomatieke zending.¹⁵⁰ Dit gebeurt gewoonlijk via een formeel verzoek van het ministerie van Buitenlandse Zaken van de zendstaat, waarna de eigenlijke beslissing wordt genomen door een staats- of regeringsleider.¹⁵¹ De EU gebruikt een gelijkaardige methode: volgens het Besluit van de Raad tot oprichting van EDEO van 26 juli 2010 is het de Hoge Vertegenwoordiger die het besluit neemt tot opening of sluiting van een delegatie in overleg met de Raad en de Commissie.¹⁵² Het is ook de Hoge Vertegenwoordiger die de nodige praktische regelingen treft met de gaststaat van een Unie Delegatie.¹⁵³ Hiertoe wordt gebruik gemaakt van een "oprichtingsakkoord", waarin de Hoge Vertegenwoordiger de nodige maatregelen neemt "opdat de gastlanden de delegaties van de Unie, hun personeel en hun eigendommen voorrechten en immuniteiten verlenen die gelijkwaardig zijn aan die welke worden bedoeld in het Verdrag van Wenen inzake Diplomatiek Verkeer van 18 april 1961."¹⁵⁴

28. Het Besluit van de Raad hult zich echter in stilzwijgen over het concrete juridische statuut van de "EU ambassadeurs" in derde landen. Zo is het niet duidelijk of het hoofd van een EU-delegatie zich de titel van "ambassadeur" mag aanmeten. In interstatelijke diplomatie moet een ontvangende staat *agré-*

¹⁴⁶ Zie artt. 3, lid 2, 216 en 218 VWEU.

¹⁴⁷ Art. 47 VEU.

¹⁴⁸ Zie: wegwijzer in de EU Externe Dienst: http://ec.europa.eu/external_relations/repdel/edelhrm/index.cfm (consultatie januari 2011).

¹⁴⁹ In Genève, New York, Parijs, Rome, Wenen, Straatsburg en Addis Ababa.

¹⁵⁰ Art. 2 VWDV.

¹⁵¹ B. SEN, *A Diplomat's Handbook of International Law and Practice*, Dordrecht, Kluwer, 1988, 606 22.

¹⁵² Art. 5, lid 1, Besluit van de Raad van 26 juli 2010 tot vaststelling van de organisatie en werking van de Europese dienst voor extern optreden, *Pb. L.* 3 augustus 2010, 2010 201/30, 3 augustus 2010 (2010/427/EU) (hierna: 'Besluit EDEO').

¹⁵³ Art. 5, lid 6, Besluit EDEO.

¹⁵⁴ Art. 5, lid 6, Besluit EDEO.

ment verlenen ten aanzien van de personen die door de zendstaat worden voorgedragen als delegatiehoofd.¹⁵⁵ Deze procedure verloopt op formele wijze.¹⁵⁶ het hoofd van een zending kan zijn werkzaamheden aanvangen wanneer hij zijn geloofsbrieven heeft overhandigd aan het ministerie van Buitenlandse Zaken van de ontvangende staat.¹⁵⁷ Aangezien de EU ernaar streeft om als volwaardig diplomatiek actor op te treden, heeft zij een praktijk ontwikkelt waarbij zij aan ontvangende Staten vraagt dat zij krediet zullen geven aan alles wat het delegatiehoofd zal zeggen in naam van de Unie.¹⁵⁸ Het delegatiehoofd is gemachtigd om de Unie te vertegenwoordigen in het land waar de delegatie is geaccrediteerd, met name om contracten te sluiten en in rechte op te treden.¹⁵⁹ Toch is het aan de ontvangende Staat om te beslissen of een diplomatieke status aan leden van een Delegatie wordt gegeven.¹⁶⁰ De EU informeert deze Staten wel over het statuut dat zij graag aan haar gezanten toegekend zou zien. De Europese Commissie heeft in haar geloofsbrieven steeds expliciet melding gemaakt van het gebruik van een "*courtesy title of Ambassador*".¹⁶¹ Dit blijft echter een titel waar met uiterste voorzichtigheid dient te worden omgesproken omwille van statelijke gevoeligheden die nog steeds leven, bij zowel lidstaten als derde landen.

29. Eenzelfde voorzichtigheid dient door EU-delegatiehoofden aan de dag te worden gelegd wat betreft hun protocollaire rangorde in het *corps diplomatique* van een ontvangende Staat.¹⁶² De rangorde wordt volgens art. 16 VWDV bepaald door de datum en het tijdstip waarop de diplomaten hun werkzaamheden in het desbetreffende land hebben aangevat.¹⁶³ De ambassadeurs van Staten worden eerst vermeld op de diplomatieke rol; een tweede deel van de lijst bevat de vertegenwoordigers van internationale organisaties.¹⁶⁴ Gezien het "*sui generis*" statuut van de Unie bestaat er een zekere EU-weerwil om haar delegatiehoofden in het tweede deel van deze protocollaire rangorde te zien worden opgenomen. Om Staten niet voor de borst te stuiten, wordt er dan ook gevraagd om de "EU ambassadeur" op te nemen als laatste in het primaire deel van de lijst van statelijke ambassadeurs. Er wordt met andere woorden afstand gedaan van de anciënniteitsregel vervat in art. 16 VWDV.

155 Art. 4, § 1, VWDV.

156 E. DENZA, *o.c.*, 49.

157 Art. 13, VWDV.

158 SATOW, 62.

159 Art. 5, lid 8, Besluit EDEO.

160 J. SALMON, *o.c.*, 141-148.

161 P. DE SCHOUTHEETE en S. ANDOURA, 'The Legal Personality of the European Union', *Studia Diplomatica* 2007, 7.

162 SATOW, 197: Het *corps diplomatique* bestaat uit de hoofden en diplomatiek personeel van alle missies geaccrediteerd bij een bepaalde Staat. Het delegatiehoofd met de meeste anciënniteit vervult de functie van "doyen" van het corps.

163 Art. 16, VWDV dient te worden gelezen in samenhang met art. 13 dat de volgorde van de overhandiging van geloofsbrieven of van een gewaarmerkt afschrift beschouwt als het moment waarop het hoofd van zending "zijn werkzaamheden heeft aangevat". Art. 16, § 3, VWDV bevat een enkele uitzondering op de algemene anciënniteitsregel wat betreft de gebruiken aanvaard door de ontvangende Staat ten aanzien van de voorrang van de vertegenwoordiger van de Heilige Stoel.

164 J. SALMON, *o.c.*, 97.

§3. Actuele vraagstukken

30. Binnen het bestek van deze bijdrage kunnen we geen volledig overzicht geven van de werking van de EU-delegaties en de vragen die dit oproept in verband met het gebruik van het VWDV. Graag hadden we de aandacht gevestigd op twee kwesties die potentieel kunnen uitgroeien tot juridische twistpunten. Beide komen voort uit een dubbel probleem in de Europese praktijk van bilaterale toepassing van het VWDV. Een globale toepassing van het Verdrag door de EU is moeilijk: de verschillende toepassingen van het Verdrag naar gelang de specificaties in de bilaterale contacten met de vele ontvangstaten verhinderen dit. Daarnaast is er onduidelijkheid over de mogelijke toepassing van het internationaal diplomatiek gewoonterecht als rechtsbron door een niet-staatelijke actor in de relatie met Staten. Twee voorbeelden illustreren dit.

31. Ten eerste is het onmogelijk voor de EU als niet-Staat om haar diplomaten te voorzien van het gebruikelijke reisdocument in diplomatiek recht, het diplomatiek paspoort. Een bijkomende moeilijkheid is dat, hoewel het gebruik van een diplomatiek paspoort een cruciaal en globaal aanvaard onderdeel vormt om de vlotte grensovergangen van diplomaten te verzekeren, een eigenlijke regeling niet is opgenomen in het VWDV.¹⁶⁵ Art. 6 van Protocol Nr. 7 betreffende de voorrechten en immuniteiten van de Europese Unie voorziet in de toekenning van een "laissez-passer" document: "De Commissie kan overeenkomsten sluiten teneinde deze laissez-passer te doen erkennen als geldige reisdocumenten voor het grondgebied van derde staten."¹⁶⁶ Met andere woorden, ook hiervoor dienen overeenkomsten worden gesloten met het volledige diplomatieke netwerk. Vragen blijven over hoe buitenlandse autoriteiten, bv. in luchthavens of aan grensposten, deze "laissez-passer" documenten zullen ontvangen en over welke reisdocumenten de familieleden van EU-diplomaten zullen kunnen beschikken.

32. Ten tweede bevat het VWDV geen specifieke verdragsbepalingen over het diplomatiek asiel.¹⁶⁷ In de internationale gemeenschap bestaat er geen universele aanvaarding van deze vorm van bescherming: het wordt ook eerder beschouwd als een humanitaire praktijk dan een recht.¹⁶⁸ Toch kan het toekennen van diplomatiek asiel - letterlijk - van levensbelang blijken bij een directe bedreiging van een vluchteling in een derde land. Omdat diplomatieke praktijken niet automatisch een onderdeel vormen van het EU diplomatiek web van juridisch bindende overeenkomsten met derde landen, is er onduidelijkheid wat er moet gebeuren indien een vluchteling zich aanbiedt op een EU-delegatie. De EU moet als een actor in internationaal recht humanitaire beginselen in acht

¹⁶⁵ Art. 40 VWDV regelt enkel de situatie van een diplomatieke ambtenaar op doorreis of die zich op het grondgebied van een derde Staat bevindt.

¹⁶⁶ Art. 6 Protocol nr. 7 betreffende de voorrechten en immuniteiten van de Europese Unie.

¹⁶⁷ E. DENZA, *o.c.*, 141; SATOW, 108.

¹⁶⁸ SATOW, 110.

nemen¹⁶⁹, zonder zich daarbij in te laten met de binnenlandse aangelegenheden van de ontvangende Staat.¹⁷⁰ Het is aan te raden dat een Uniedelegatie die diplomatiek asiel wil toekennen een juridische basis zoekt in de contractuele toepassing van het VWDV. Art. 22, § 1, VWDV bepaalt dat de gebouwen van de zending onschendbaar zijn en dat toegang enkel mogelijk is met toestemming van het hoofd van de zending. Een vluchteling kan bijgevolg worden opgevangen in de gebouwen van de EU-delegatie. De verdere afhandeling van de bescherming en het einde van het diplomatiek asiel zal moeten gebeuren in dialoog met de gaststaat.

VII. Besluit

33. Het internationaal diplomatiek recht blijkt een uitermate bestendige rechtstak. De in het VWDV neergelegde regels blijven hun duurzaamheid dag na dag bewijzen, getuige de globale toepassing in de talrijke *corps diplomatiques* en in de algemene interactie tussen Staten. Daarnaast heeft het internationaal diplomatiek recht in de praktijk wel degelijk een inhoudelijke evolutie doorgemaakt. Wij hebben een aantal van deze ontwikkelingen in onderhavige bijdrage besproken. Niettemin leek het ons belangrijk om een aantal basisbeginselen van het internationaal diplomatiek recht in herinnering te brengen. Het is opmerkelijk dat op eenzelfde grondgebied de ontvangende Staat tegelijkertijd over de volle en exclusieve territoriale rechtsmacht beschikt, immuniteiten toekent én verplicht is er de mensenrechten te beschermen. Dit leidt bijna vanzelfsprekend tot wrijvingen, in zoverre dat er zelfs stemmen opgaan om de bescherming van diplomaten in het VWDV te amenderen. Ook zijn de functies van diplomaten in de loop van vijftig jaar VWDV aan verandering onderhevig geweest. De immuniteiten, voorrechten en onschendbaarheden van diplomatieke zendingen en het zendingspersoneel zijn gebaseerd op eeuwenoud internationaal gewoonterecht. Het is dan ook niet verwonderlijk dat deze regels in het algemeen goed gerespecteerd worden. Dit is bovendien te verklaren door het wederzijdse belang dat Staten hebben bij het respect voor de voordelen die toegekend worden aan hun diplomatieke korpsen. Sinds het opstellen van het VWDV is de diplomatieke communicatie drastisch veranderd: briefwisseling is in grote mate vervangen door elektronische post, diplomatieke onderhandelingen worden deels gevoerd met gebruik van elektronische technieken en moderne detectietechnieken ondermijnen de vertrouwelijkheid van de diplomatieke tas en de onschendbaarheid van diplomatieke documenten. Moderne communicatiemiddelen vormen een uitdaging voor de garantie van vrije en veilige diplomatieke communicatie zoals gegarandeerd door art. 27 VWDV, een waarborg die nochtans van essentieel belang is voor de ontwikkeling en instandhouding van diplomatieke betrekkingen. Bovendien komt de onschendbaarheid van diplomatieke documenten onder druk te staan, zoals de recente onthullingen van Amerikaanse diplomatieke documenten via WikiLeaks aan-

---

169 Artt. 2 en 3 VEU: De Unie is gebaseerd op waarden van respect voor menselijke waardigheid, vrijheid, democratie, gelijkheid, verdraagzaamheid, rechtvaardigheid en respect voor mensenrechten.

170 Art. 41, § 1, VWDV.

tonen. Een delicate afweging dient gemaakt tussen enerzijds de bescherming van diplomatieke communicatie en anderzijds de bescherming van een aantal fundamentele rechten zoals de vrijheid van meningsuiting (en de daarmee gepaard gaande toegang tot informatie) en de persvrijheid.

34. Sprekend over mensenrechten: hun gewicht is in een tijdspanne van vijftig jaar exponentieel toegenomen. Deze opmars staat haaks op het conservatisme in inhoud en vorm dat het internationaal diplomatiek recht kenmerkt. Het in aanmerking nemen van fundamentele rechten en vrijheden als toetsstenen voor de interpretatie van een aantal aloude beginselen van het internationaal diplomatiek recht is een opmerkelijke maar geenszins ongecompliceerde ontwikkeling. Toch voltrekt ze zich geleidelijk, vooral in de rechtspraak van nationale hoven en rechtbanken, zoals de in deze bijdrage behandelde zaken m.b.t. kinderrechten illustreren. Daarnaast is het interessant te observeren hoe ook het Europees Hof voor de Rechten van de Mens zich uitspreekt over concrete kwalificatie- en toepassingsvraagstukken m.b.t. het VWDV. Ook de EU levert een interessante bijdrage aan de verdere ontwikkeling van het internationaal diplomatiek recht. Het is opvallend dat het VWDV daarbij steeds relevant gebleven is: er werd gekozen voor een bilaterale toepassing van het Verdrag boven het opstellen van een nieuw multilateraal instrument. Toch is het belangrijk te wijzen op de limieten van deze werkwijze: de onderhandeling van een veelvoud van bilaterale contracten kan leiden tot een wirwar van verschillende toepassingen van het Verdrag.

35. Vijftig jaar geleden konden de opstellers van het VWDV de hedendaagse ontwikkelingen, zoals de opkomst van internetcommunicatie en de uitbouw van mensenrechtenbescherming, onmogelijk voorzien. Deze ontwikkelingen nopen tot een verfijning van het verdragsregime, die gedeeltelijk reeds een aanvang heeft genomen in innovatieve rechtspraak en de ontwikkeling van nieuwe rechtsbegrippen. Recht is voortdurend in beweging, zoals deze bundel aantoonst, en het Verdrag van Wenen inzake Diplomatiek Verkeer vormt hierop geen uitzondering.